

بررسی آثار اقتصادی ممنوعیت صادرات برخی از اقلام صادراتی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۲۸۱۱
بهمن ماه ۱۳۹۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۳	۱. بررسی وضعیت متغیرهای تجارت خارجی ایران
۹	۲. بررسی وضعیت تجارت اقلام صادراتی ممنوع و محدود شده
۱۵	۳. آثار و پیامدهای اقتصادی محدودیت صادرات
۲۲	۴. پیشنهادها و راهکارها
۲۵	جمع بندی
۲۶	پیوست
۳۵	منابع و مأخذ

بررسی آثار اقتصادی ممنوعیت صادرات برخی از اقلام صادراتی

چکیده

موضوع ممنوعیت و محدودیت صادرات برخی اقلام کالا پس از ایجاد نابسامانی در بازار ارز در دستور کار سیاستگذاران اقتصادی کشور قرار گرفت. پس از آنکه بازار ارزهای خارجی از نیمه دوم سال گذشته به واسطه افزایش تحریم‌ها و کاهش درآمدهای نفتی، دچار نوسان شد، سیاست‌های دستوری در حوزه تجارت خارجی مجدداً از سوی نهادهای مسئول، در دستور کار قرار گرفته و در آخرین مورد به موجب بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ گمرک جمهوری اسلامی ایران، فهرست ۷۲ قلم کالای صادراتی مشمول محدودیت و یا ممنوعیت صادرات اعلام شد. این بخشنامه نیز در تاریخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ دستخوش تغییرات شده و برخی جابجایی‌ها بین اقلام کالاهای ممنوع صورت گرفت. اعمال این محدودیت‌ها با واکنش‌های متفاوت بخش خصوصی و همچنین سیاستگذاران همراه بوده است.

این مطالعه به‌طور ویژه به بررسی آثار و پیامدهای ایجاد محدودیت و ممنوعیت در بخش صادرات غیرنفتی کشور می‌پردازد. نتایج بررسی‌های این مطالعه نشان می‌دهد که صادرات کالاهای مشمول محدودیت و ممنوعیت در سال ۱۳۹۰، به‌لحاظ ارزش دلاری ۲۰ درصد از کل صادرات غیرنفتی کشور در سال ۱۳۹۰ را شامل می‌شود. همچنین درخصوص بسیاری از این کالاها تراز تجاری در سال ۱۳۹۰ مثبت بوده که به معنای بیشتر بودن صادرات این کالاها از واردات آنهاست. این اختلاف حاکی از بیشتر بودن ظرفیت تولید این کالاها نسبت به نیاز داخل و امکان صادرات آنهاست و بنابراین لازم است تا درخصوص این بخشنامه‌ها مطالعه جدی‌تری صورت گیرد به‌خصوص آنکه محدودیت صادرات می‌تواند تأثیر جدی در بخش تولیدی و صادراتی و توان کشور در درآمدهای ارزی داشته باشد. در این مطالعه به‌منظور اصلاح وضع موجود راهکارهایی پیشنهاد شده است.

مقدمه

وقوع نوسانات و بی‌ثباتی در بازار ارز از اوایل پاییز سال ۱۳۹۰ آغاز شده و در یک مقطع در دی‌ماه ۱۳۹۰ با تغییرات شدید روزانه قیمت ارزهای خارجی، بی‌ثباتی در این بازار به اوج خود

رسید. بازار ارز طی ماه‌های اولیه سال ۱۳۹۱ با ثبات نسبی همراه بود و مجدداً از اوایل تابستان ۱۳۹۱ نرخ تبدیل ارزهای خارجی به ریال در بازار آزاد رو به افزایش گذاشت و در نهایت در برخی موارد از رشد ۲۰۰ درصدی نسبت به زمان مشابه سال قبل برخوردار شد. ایجاد نوسان در بازار ارز، افزایش نرخ ارز، کاهش درآمدهای ارزی باعث شد تا تدابیر ویژه‌ای در بازار ارز توسط سیاستگذاران اقتصادی پیش‌بینی شود. قاچاق اعلام کردن مبادلات ارزی در بازار آزاد ارز، تغییر در سهمیه گروه‌های مختلف در دریافت ارز مرجع مانند تغییر سهمیه ارز مسافرتی و دانشجویی، اولویت‌بندی کالاها به منظور دریافت ارز و همچنین ایجاد اتاق مبادلات ارزی به منظور ساماندهی به بازار ارز از جمله تدابیر ارزی اتخاذ شده طی بازه زمانی مورد اشاره است. همچنین برخی سیاست‌های سهمیه‌بندی کالاها مانند ممنوعیت ورود برخی از کالاها از طریق عدم تخصیص ارز و یا ممنوعیت ثبت سفارش برخی اقلام کالا تحت عنوان کالاهای لوکس و همچنین ممنوعیت صادرات برخی از کالاها از جمله اقدامات صورت گرفته است.

این اقدامات تا حد زیادی موجب دخالت گسترده دولت در بازار ارز و بازار تجارت خارجی شده و باعث برهم خوردن نظم اقتصادی حاکم بر بازارها می‌شود. ممنوعیت صادرات و واردات برخی از اقلام کالا و یا سایر تصمیمات ارزی اتخاذ شده، به معنای ورود جدی دولت به اقتصاد دستوری است که اقتصاد کشور در سال‌های جنگ نیز کم‌وبیش آن را تجربه کرده و حذف این‌گونه محدودیت‌ها از بازار تجارت خارجی ایران از جمله دستاوردهای سال‌های گذشته اقتصاد ایران محسوب می‌شود، به طوری که در رژیم تجاری ایران که به سازمان تجارت جهانی ارسال شده، عدم وجود هرگونه ممنوعیت غیرتعرفه‌ای واردات و صادرات در اقتصاد ایران و تأکید بر عدم وجود عوارض صادراتی مورد تأکید قرار گرفته است.

این گزارش به طور ویژه به موضوع ممنوعیت و محدودیت صادرات می‌پردازد. محدودیت صادرات ۷۲ قلم کالای صادراتی در تاریخ ۱۷ آبان از سوی سازمان توسعه تجارت به گمرک ایران ابلاغ و در تاریخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ تغییرات اندکی در آن اعمال شد. این کالاها بخشی از محصولات پتروشیمی و بخشی از صنایع و مواد غذایی و لبنی را دربر می‌گیرد و بیش از ۲۰ درصد صادرات غیرنفتی کشور را شامل می‌شود. از این رو، ایجاد موانع برای صدور آنها می‌تواند مشکلاتی را برای تأمین ارز مورد نیاز برای واردات ایجاد کند.

در بخش اول از این مطالعه، وضعیت بازرگانی خارجی کشور به لحاظ تراز پرداخت‌ها، صادرات و واردات و تراز حساب بازرگانی در سال‌های اخیر مورد بررسی قرار می‌گیرد. بخش دوم به بررسی تجارت کالاهایی که محدودیت یا ممنوعیت صادراتی برای آنها در نظر گرفته شده

اختصاص دارد. قسمت سوم از مطالعه نیز تبعات اقتصادی ممنوعیت و محدودیت صادرات کالاهای مذکور را مورد بررسی قرار داده و در قسمت بعد راهکارهایی جهت اصلاح وضع موجود ارائه خواهد شد، در نهایت جمع‌بندی از مطالعه صورت خواهد گرفت.

۱. بررسی وضعیت متغیرهای تجارت خارجی ایران

به‌منظور بررسی وضعیت تجارت خارجی کشور و بازار ارز و نوسانات آن، لازم است تا وضعیت ذخایر بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد.

بررسی وضعیت ذخایر بین‌المللی از طریق حساب‌های مختلف بخش خارجی امکانپذیر است. کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های خارجی یک کشور تحت عنوان تراز پرداخت‌ها قرار می‌گیرد که خود شامل بخش‌های مختلفی است. تراز پرداخت‌ها چگونگی تعادل را بین دریافتی‌ها و پرداختی‌های بین‌المللی نشان می‌دهد. تراز پرداخت‌ها از دو حساب، حساب جاری تراز پرداخت‌ها و حساب سرمایه تراز پرداخت‌ها تشکیل شده است. در این تقسیم‌بندی، تجارت کالا و خدمات در حساب جاری تراز پرداخت‌ها طبقه‌بندی شده و وضعیت ورود و خروج سرمایه در حساب سرمایه تراز پرداخت‌ها قرار می‌گیرد.

مثبت بودن تراز پرداخت‌ها نشان می‌دهد که ورودی ارز خارجی و یا دارایی خارجی به کشور بیش از خروجی آن است و از طرف دیگر منفی بودن تراز پرداخت‌ها، نشان از خروج بیشتر ارز خارجی از کشور نسبت به ورود آن دارد.

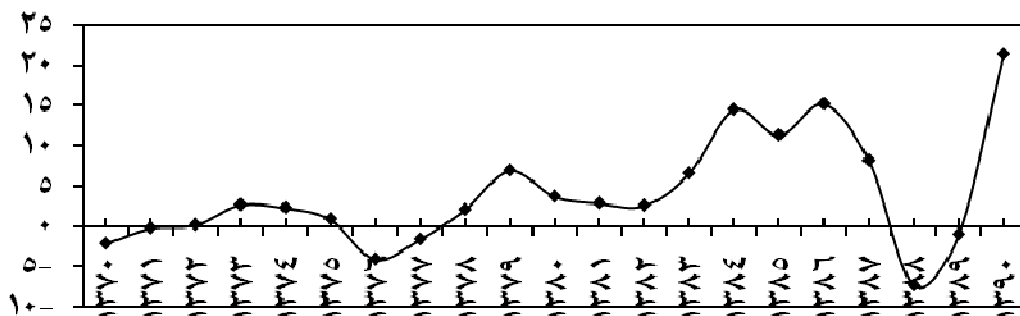
کشور ایران به‌عنوان یک کشور نفتی، به‌طور معمول دارای مازاد در تراز پرداخت‌هاست. درآمدهای ارزی ناشی از صادرات نفت خام باعث شده است که وضعیت کشور به‌لحاظ دارایی‌های خارجی مناسب باشد. این شرایط به‌طور معمول در کشورهای صادرکننده نفت خام حاکم است. روند تراز پرداخت‌ها در ایران کاملاً روندی متناسب با قیمت نفت خام دارد. با این حال این تذکر لازم است که درآمدهای نفتی تنها بخشی از حساب تراز پرداخت‌هاست و در قالب حساب جاری تراز پرداخت‌ها و حساب بازرگانی که مربوط به تعادل بین صادرات و واردات است طبقه‌بندی می‌شود. تراز پرداخت‌ها از تراز سرمایه و صادرات و واردات خدمات نیز تأثیر می‌پذیرد، به‌منظور درک بهتر موضوع، نمودار زیر را در نظر بگیرید.

نمودار ۱. تراز پرداخت‌ها و زیربخش‌ها

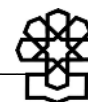

در نمودار ۱، حساب کالا که از آن تحت عنوان تراز بازرگانی نیز نام برده می‌شود، خالص صادرات و واردات کشور را نشان می‌دهد. حساب خدمات دربرگیرنده معاملات بین افراد مقیم یک کشور با افراد غیرمقیم آن درخصوص اقلام خدمات شامل مسافرت و حمل‌ونقل، ارتباطات، ساختمان، خدمات بیمه‌ای، خدمات مالی، اطلاعات، بهره مالکانه و هزینه اخذ مجوز، سایر خدمات تجاری، خدمات شخصی، فرهنگی - تفریحی و خدمات دولتی است. حساب انتقالات نیز دربردارنده آن قسمت از تغییر در مالکیت منابع حقیقی یا اقلام مالی بین اشخاص مقیم و غیرمقیم است که مابه‌ازای آنها مبادله دیگری صورت نگرفته است. مانند انتقال درآمد کارگران غیرفصلی یا هدایا و کمک‌های بلاعوض که مبادلاتی یک‌سویه هستند. همچنین کلیه معاملاتی که منجر به تغییر مالکیت در دارایی‌ها و بدهی‌های مالی خارجی یک اقتصاد می‌گردند در قسمت حساب سرمایه ثبت می‌شود.^۱ در ادامه به بررسی هرکدام از حساب‌های مذکور خواهیم پرداخت.

نمودار ۲. تراز پرداخت‌ها (تغییر در ذخایر بین‌المللی) (میلیارد دلار)

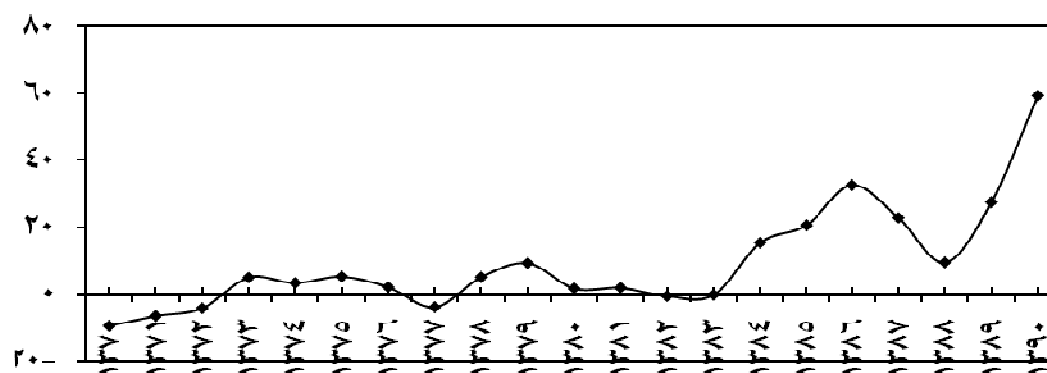

مآخذ: بانک اطلاعات سری‌های زمانی بانک مرکزی ایران و گزیده آمارهای اقتصادی، بخش تراز پرداخت‌ها، دوازده‌ماهه ۱۳۹۰.

نمودار ۲ تغییر در ذخایر بین‌المللی را نشان می‌دهد، همان‌طور که در این نمودار مشخص است، در سال‌های افزایش قیمت نفت، مانند دهه ۱۳۸۰ ذخایر بین‌المللی وضعیت مناسبی داشته و در سال‌های کاهش قیمت نفت مانند سال‌های ۱۳۷۰، ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ و همچنین ۱۳۸۸، کسری تراز پرداخت‌ها مشاهده می‌شود. این موضوع می‌تواند بی‌ثباتی احتمالی در تراز پرداخت‌های کشور را نشان دهد با توجه به آنکه قیمت نفت به‌صورت برون‌زا تعیین می‌شود، تغییر در وضعیت تراز پرداخت‌ها برای ایران نیز تحت تأثیر عوامل برون‌زا بوده و عواملی مانند تغییر در قیمت نفت، تغییر در میزان صادرات نفت و تحریم‌ها به‌شدت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همان‌طور که در نمودار ۲ مشخص است، طی سال‌های اخیر در دو سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ تراز پرداخت‌ها با کسری مواجه بوده و در سال ۱۳۹۰ به رقم مثبت بی‌سابقه ۲۱ میلیارد دلار رسیده است. ارقام مثبت تراز پرداخت‌ها، عموماً به‌واسطه رقم مثبت بالای حساب جاری تراز پرداخت‌هاست که تحت تأثیر صادرات نفت و گاز قرار دارد. نمودار ۳ حساب جاری تراز پرداخت‌ها را نشان می‌دهد.

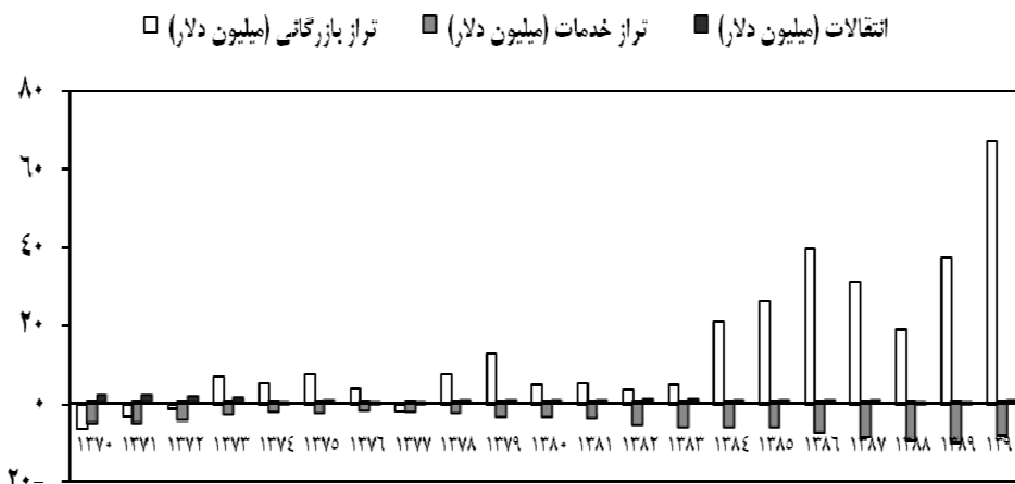
نمودار ۳. حساب جاری تراز پرداخت‌ها (میلیارد دلار)

مآخذ: همان.

نمودار ۳ وضعیت حساب جاری تراز پرداخت‌ها را نشان می‌دهد که خود از سه حساب کالا، خدمات و انتقالات تشکیل شده است. مقایسه نمودارهای ۲ و ۳ نشان از حرکت هماهنگ موازنه کل و تراز حساب جاری دارد و روند این دو حساب در طول زمان به لحاظ افزایش و کاهش هم‌جهت بوده است.

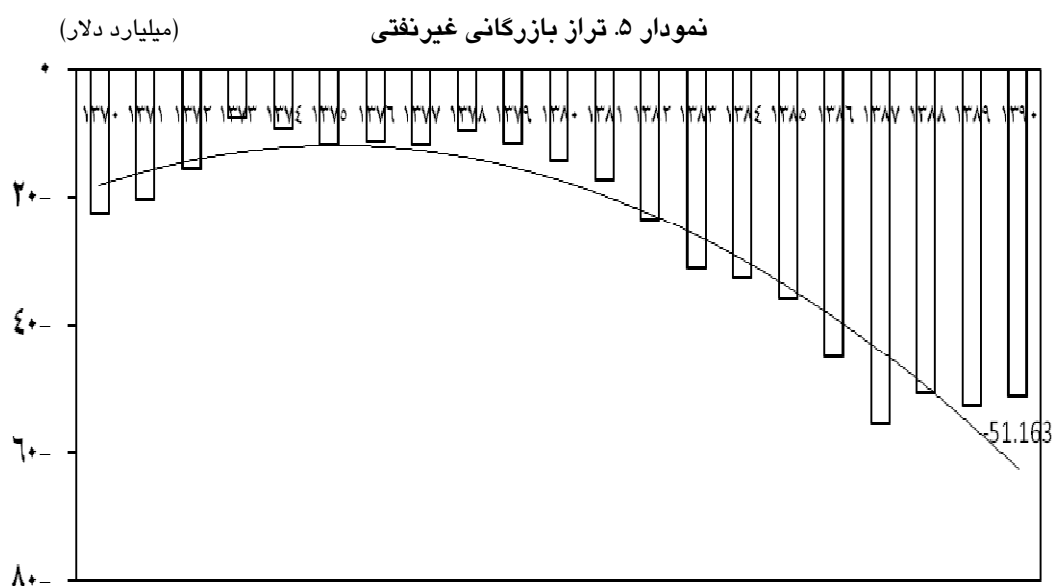
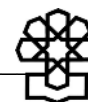
نمودار ۴. اجزای حساب جاری تراز پرداخت‌ها (میلیارد دلار)

مآخذ: همان.

همان‌طور که در نمودار ۴ مشخص است، تراز بازرگانی دارای سهم زیادی در حساب جاری تراز پرداخت‌هاست. حساب خدمات تقریباً در تمامی سال‌های مورد بررسی رقمی منفی داشته و این رقم در دهه ۱۳۸۰ دارای رشد زیادی بوده، به‌طوری که در سال ۱۳۸۹ به رقم منفی در حدود ۱۰ هزار میلیارد دلار رسیده است. این درحالی است که رقم صادرات غیرنفتی کشور در سال ۱۳۸۸ به میزان ۱۸/۴ میلیارد دلار و در سال ۱۳۸۹ در حدود ۲۲/۶ میلیارد دلار بوده است.

تراز بازرگانی خالص صادرات و واردات را نشان می‌دهد. تراز بازرگانی کشور به غیر از سال‌های اولیه، در سایر سال‌ها رقمی مثبت بوده که این موضوع به‌علت صادرات نفت و گاز است. با این‌حال در کشور ما به عنوان یک کشور صادرکننده نفت، بررسی تراز بازرگانی (حساب کالا) به‌صورت کسر واردات از صادرات، می‌تواند تا حدود زیادی گمراه‌کننده باشد، زیرا اولاً صادرات نفت و گاز تا حد زیادی به قیمت نفت بستگی دارد و بنابراین به‌صورت برون‌زا تعیین شده و پایداری آن قابل پیش‌بینی نیست. دلیل دوم آنکه نفت در حالت کلی یک سرمایه محسوب می‌شود و به‌لحاظ اقتصادی نیز دارای ارتباط کمی با سایر بخش‌های اقتصادی است. همچنین نفت یک منبع طبیعی پایان‌پذیر است و نمی‌تواند تا مدت زیادی هزینه‌های واردات را پوشش دهد، بنابراین باید تلاش کرد تا صادرات غیرنفتی کشور که حاصل تولیدات کارخانه‌ای و غیرکارخانه‌ای است و همچنین ارتباط بیشتری با سایر بخش‌های اقتصادی دارد، بتواند ارز مورد نیاز برای واردات را تأمین کند. به همین منظور در کنار تراز بازرگانی، لازم است تا تراز بازرگانی غیرنفتی نیز بررسی شود.

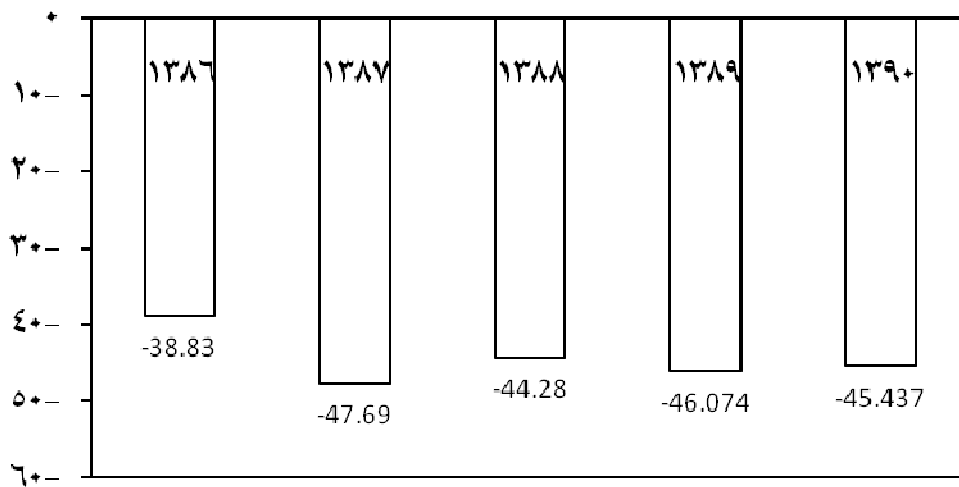
مآخذ: محاسبات تحقیق براساس داده‌های نماگرهای اقتصاد ایران دوازده‌ماهه ۱۳۹۰ و بانک اطلاعات سری‌های زمانی بانک مرکزی.

در نمودار ۵ مشخص است که تراز بازرگانی غیرنفتی کشور که از کسر مقدار واردات کل از صادرات غیرنفتی به دست می‌آید، در تمامی سال‌های مورد بررسی رقمی منفی و رو به افزایش بوده، به طوری که در سال ۱۳۹۰ به بیش از ۵۰ میلیارد دلار رسیده است.^۱ منفی بودن تراز بازرگانی غیرنفتی و به خصوص رشد آن در دهه ۱۳۸۰، نشان دهنده پیشی گرفتن واردات از صادرات غیرنفتی است که در حقیقت عدم ثبات احتمالی در تأمین واردات را نشان می‌دهد. از طرف دیگر این موضوع نشان از لزوم توجه هرچه بیشتر به صادرات غیرنفتی و کاهش واردات غیرنفتی را نیز در پی دارد.

محاسبه تراز بازرگانی غیرنفتی، می‌تواند از طریق کسر میزان واردات غیرنفتی از صادرات غیرنفتی نیز صورت گیرد. این محاسبه به این جهت صورت می‌گیرد که برخی از واردات نفتی کشور به‌ازای صادرات نفتی انجام گرفته و از این جهت مقایسه این دو مقدار با یکدیگر مقیاس دقیق‌تری از تراز بازرگانی غیرنفتی را به دست می‌دهد.

۱. تراز بازرگانی غیرنفتی به صورت رابطه (کل واردات (نفتی و غیرنفتی) - صادرات) محاسبه شده که ارقام صادرات غیرنفتی و واردات از نماگرهای اقتصاد ایران، بخش تراز پرداخت‌ها استخراج شده است. منظور از صادرات غیرنفتی، کل صادرات کشور بجز ارزش صادرات نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی (تعرفه‌های ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) است.

نمودار ۶. تراز بازرگانی غیرنفتی (صادرات و واردات غیرنفتی) (میلیارد دلار)

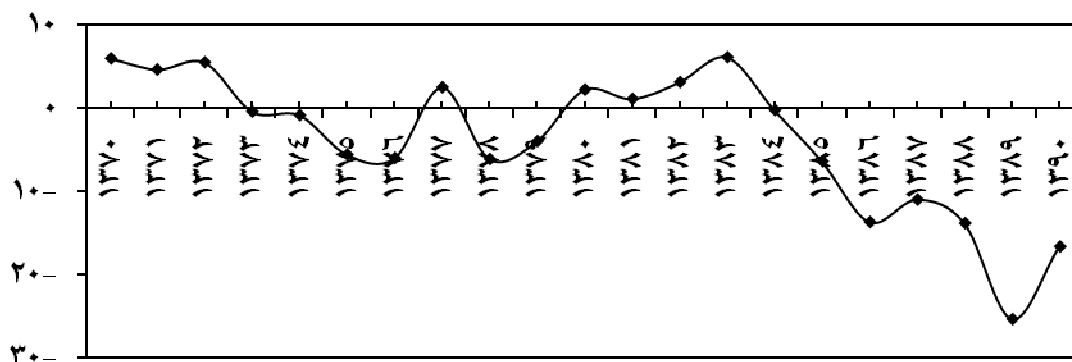

مآخذ: همان.

هرچند تراز بازرگانی غیرنفتی به روش دوم یعنی با کسر مقدار واردات غیرنفتی از صادرات غیرنفتی، کوچک‌تر از تراز بازرگانی غیرنفتی محاسبه شده در نمودار ۵ است، با این حال کسری ۴۵ میلیارد دلاری تراز بازرگانی غیرنفتی نیز رقم بالایی است که لزوم توجه به صادرات غیرنفتی را نشان می‌دهد.

زیرا همان‌طور که اشاره شد، به‌لحاظ اقتصادی لازم است تا صادرات غیرنفتی توانایی تأمین ارز مورد نیاز برای واردات غیرنفتی را داشته باشد.

نمودار ۷. تراز حساب سرمایه (میلیارد دلار)

مآخذ: همان.

تراز حساب سرمایه در نمودار ۷ نشان داده شده است. همان‌طور که در نمودار مشخص است، این حساب در ابتدای دوره مورد بررسی رقمی مثبت و در حدود پنج میلیارد دلار بوده است. با این حال از سال ۱۳۸۴ روند منفی حساب سرمایه شدت گرفت. این مقدار منفی به حدی است که با وجود ارقام بالای حساب جاری تراز پرداخت‌ها طی این سال‌ها، باعث منفی شدن مجموع کل موازنه بین‌المللی در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ شده است.^۱

بررسی حساب تراز پرداخت‌ها و همچنین اجزای آن می‌تواند تصویری کلی از وضعیت ذخایر بین‌المللی کشور به دست دهد. این بررسی به‌خصوص در بخش حساب بازرگانی، دارای نتایج قابل توجهی است. نتایج بررسی‌های صورت گرفته در این مطالعه نشان می‌دهد که علی‌رغم تراز بازرگانی مثبت و بیش از ۶۷ میلیارد دلاری حساب بازرگانی، تراز بازرگانی غیرنفتی رقم بالای منفی ۵۰ میلیارد دلاری است که لزوم توجه به گسترش صادرات غیرنفتی را نشان می‌دهد. این موضوع به‌خصوص در شرایط فعلی که تحریم نفت ایران در دستور کار برخی کشورهای جهان قرار گرفته است، اهمیت بیشتری دارد، زیرا صادرات غیرنفتی از طریق تولیدکنندگان بخش خصوصی صورت می‌گیرد و می‌تواند در شرایط افزایش تحریم‌ها به منبع تأمین ارز خارجی مورد نیاز برای واردات کشور تبدیل شود.

۲. بررسی وضعیت تجارت اقلام صادراتی ممنوع و محدود شده

ایجاد ممنوعیت و یا محدودیت برای صادرات در چند ماه اخیر در دستور کار ستاد تدابیر ویژه و سازمان توسعه تجارت قرار گرفت. وضع محدودیت در زمینه صادرات، با هدف جلوگیری از صادرات کالاهایی که با ارز مرجع وارد می‌شوند و یا در بخشی از فرآیند تولید از کالاهای وارداتی با نرخ ارز مرجع استفاده می‌کنند صورت گرفت.

تصمیم برای محدود کردن صادرات ابتدا با نامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۴ سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به سازمان توسعه تجارت شروع شد. در این نامه قید شده است که «در راستای اجرای مفاد مصوبه شماره ۱۳۴۲۶۸/ت/۴۷۸۹۸ ه مورخ ۱۳۹۱/۷/۸ هیئت محترم وزیران و با عنایت به تصمیمات متخذه در جلسه هماهنگی مورخ ۱۳۹۱/۸/۳ معاونت توسعه بازرگانی داخلی وزارت متبوع که نمایندگان آن سازمان نیز در جلسه مذکور حضور داشته‌اند، لیست کالاهایی که صادرات آنها ممنوع است اعلام می‌گردد».^۲ این مصوبه که شامل برخی کالاهای

۱. ارقام ۹۴۷- و ۷۲۶۸- به ترتیب برای سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹.

۲. نامه شماره ۳۷۰/۹۱/۳۷۲۵۵ سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به سازمان توسعه تجارت مورخ ۱۳۹۱/۸/۴.

کشاورزی، پتروشیمی، دامی و ... می‌شد، با اعتراض بخش خصوصی مواجه شد و در نهایت مصوبه ممنوعیت صادرات ۳۹ قلم کالا و محدودیت ۳۴ قلم کالا از سوی سازمان توسعه تجارت به گمرکات کشور ابلاغ شد. پیرو این امر، بخشنامه معاون فنی و امور گمرکی، گمرک جمهوری اسلامی ایران صادر شد که براساس آن دو جدول A1 و B1 در خصوص اقلام ممنوعیت و محدودیت صادرات اعلام شد. در نهایت نیز در تاریخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ بخشنامه‌ای از سوی سازمان توسعه تجارت به دفتر صادرات گمرک ایران ابلاغ شده که براساس آن، فهرست کالاهای مشمول ممنوعیت صادرات از ۳۹ قلم به ۲۷ قلم کاهش پیدا کرد. در این بخشنامه دو جدول A2 و B2 تعریف شده‌اند که جدول A2 اختصاص به کالاهایی دارد که صادرات آنها ممنوع بوده و جدول B2 اختصاص به کالاهایی دارد که صادرات آنها مشمول عوارض و یا اخذ مجوز است. جدول B2 خود به سه بخش تقسیم می‌شود. جدول B* ۲۲ قلم کالاهایی که عوارض صادراتی ندارند اما صادرات آنها منوط به تأمین نیاز داخلی و اخذ مجوز از دبیر کارگروه کنترل بازار است را دربر می‌گیرد. جدول B** که صادرات آنها منوط به اخذ مجوز از وزارت بهداشت بوده و عوارض صادراتی ندارند که این فهرست تنها شامل دارو و شیر خشک اطفال است. جدول B# نیز ۲۲ قلم کالا را شامل می‌شود و صادرات آنها منوط به پرداخت عوارض صادراتی تعیین شده برای هرکدام است.

برخی اقلام در بخشنامه جدید از فهرست A1 بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ حذف شده‌اند که این اقلام عبارتند از: شمش فولادی، شمش آلومینیم، اکسید مولیبدن، دوده کربن، کربنات سدیم، اسید سولفوریک، جوش شیرین، پلی‌اتیلن ترفتالات PET، دی اکتیل فنالات، پلی بوتادین رامر PBR، اتانول آمین‌ها و انواع ضایعات پلیمری. با این حال اقلام حذف شده از فهرست A1 بجز اکسید مولیبدن در ذیل فهرست جدول B* قرار گرفته‌اند، یعنی ممنوعیت صادراتی آنها لغو شده و صادرات آنها منوط به تأمین نیاز داخلی و اخذ مجوز است.

همچنین در خصوص برخی دیگر از کالاهای فهرست A1، مانند شیر خشک، وت بلو و پوست خام، تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای مشمول این کالاها کاهش یافته و در خصوص قراضه فلزات تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای افزایش یافته است. در جدول B2 بخشنامه جدید نیز برخی کالاها مانند سالامبور گوسفندی، سنگ آهن به صورت اکسیدها و هیدروکسیدهای آهن و برخی اقلام شیرخشک اضافه شده است. جداول A1 و B1 بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ و A2 و B2 بخشنامه ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ در پیوست گزارش آمده است.

بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ به مدت یک ماه در گمرکات کشور اجرا شد، هرچند پس از آن بخشنامه اصلاحی جدیدی نیز ابلاغ شد، ولی در این گزارش اظهارنظرها براساس جداول A1 و B1

اولیه صورت می‌گیرد که به کلیات بحث خللی وارد نمی‌سازد، در انتها به اثر تغییرات ایجاد شده در بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ نیز اشاره خواهد شد.

به منظور بررسی آثار و پیامدهای اقتصادی ممنوعیت و محدودیت اقلام صادراتی، لازم است تا وضعیت تجارت خارجی این کالاها به لحاظ حجم صادرات و واردات در نظر گرفته شده و بررسی شود. جداول زیر میزان وزن و ارزش صادرات و واردات هرکدام از اقلام کالاهای ممنوع (جدول A1) و محدود شده (جدول B1) را در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد.

جدول ۱. تجارت کلی کالاهای صادراتی ممنوع شده در سال ۱۳۹۰

عنوان	وزن (کیلوگرم)	ارزش ریالی	ارزش دلاری
صادرات	۷۸۳,۱۶۳,۶۶۴	۱۴,۱۱۱,۶۰۶,۷۱۹,۲۲۳	۱,۲۸۰,۸۰۲,۹۱۳
واردات	۱۴,۳۲۳,۶۴۷,۹۴۹	۱۱۳,۸۳۵,۲۴۳,۴۲۲,۴۱۰	۱۰,۴۴۸,۲۷۴,۵۵۶
تراز	-۱۳,۵۴۰,۴۸۴,۲۸۵	-۹۹,۷۲۳,۶۳۶,۷۰۳,۱۸۷	-۹,۱۶۷,۴۷۱,۶۴۳

مأخذ: محاسبات محقق براساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران.

همان‌طور که در جدول ۱ مشخص است، صادرات اقلام صادراتی ممنوع شده در سال ۱۳۹۰ بیش از ۱ میلیارد و ۲۸۰ میلیون دلار بوده که ۳/۸ درصد کل صادرات در سال ۱۳۹۰ است. همچنین این اقلام در مجموع بیش از ۱۰ میلیارد دلار واردات داشته‌اند، که ۱۶/۹ درصد کل واردات کشور را تشکیل می‌دهد در مجموع تراز این اقلام، با توجه به کمتر بودن صادرات از واردات، مقدار منفی ۹ میلیارد و ۱۶۷ میلیون دلار است. تراز هرکدام از ۳۹ قلم کالای صادراتی ممنوع شده در جدول ۲ نشان داده شده است.^۱

جدول ۲. تجارت خارجی کالاهای ممنوع شده در سال ۱۳۹۰ (دلار)

ردیف	عنوان	ارزش دلاری صادرات	ارزش دلاری واردات	تراز ارزش دلاری
۱	گندم	۲,۶۸۴,۴۹۶	۹۰,۱۸۵,۱۶۰	-۸۷,۵۰۰,۶۶۴
۲	آرد گندم	۷,۱۹۲,۴۹۷	۰	۷,۱۹۲,۴۹۷
۳	شکر خام و سفید و قند	۴۴,۵۵۱,۳۳۳	۷۵۵,۹۰۴,۸۴۴	-۷۱۱,۳۵۳,۵۱۱
۴	گوشت قرمز	۱,۱۸۷,۱۳۰	۷۸۵,۸۶۵,۱۶۲	-۷۸۴,۶۷۸,۰۳۲
۵	جو	۰	۳۷۲,۷۴۰,۲۰۸	-۳۷۲,۷۴۰,۲۰۸
۶	نرت دامی	۳۳۰	۱,۲۳۴,۷۰۷,۴۰۳	-۱,۲۳۴,۷۰۷,۰۷۳
۷	کنجاله سویا	۴۰۵,۲۹۷	۷۵۵,۹۲۵,۵۴۱	-۷۵۵,۵۲۰,۲۴۴
۸	انواع دانه‌های روغنی	۳,۶۵۵,۷۴۵	۳۲۱,۱۲۸,۳۸۸	-۳۱۷,۴۷۲,۶۴۴
۹	شیر خشک	۴۸,۰۵۸,۶۷۸	۶۸,۰۷۶,۱۶۲	-۲۰,۰۱۷,۴۸۵
۱۰	انواع کره	۱۹,۰۹۱,۵۲۲	۲۲۳,۴۶۲,۳۵۴	-۲۰۴,۳۷۰,۸۳۲

۱. منظور از تراز در این گزارش، کسر مقدار واردات از صادرات است.

ردیف	عنوان	ارزش دلاری صادرات	ارزش دلاری واردات	تراز ارزش دلاری
۱۱	انواع روغن خام و خوراکی	۲۷,۱۸۱,۸۵۶	۱,۵۳۶,۸۱۰,۶۵۸	-۱,۵۰۹,۶۲۸,۸۰۲
۱۲	شمش فولادی	۴۳,۷۱۳,۷۵۰	۲,۳۹۳,۳۸۶,۳۷۷	-۲,۳۴۹,۶۷۲,۶۲۷
۱۳	شمش آلومینیم	۳۵۸,۷۷۶,۵۴۷	۱۶۰,۰۳۴,۰۰۵	۱۹۸,۷۴۲,۵۴۳
۱۴	قراضه فلزات	۶۰,۳۲۴	۲۹,۹۸۰,۸۶۷	-۲۹,۹۲۰,۵۴۳
۱۵	دام زنده سبک و سنگین	۵۰,۹۴۲,۳۸۵	۱۹,۶۶۱,۲۷۰	۳۱,۲۸۱,۱۱۵
۱۶	لاستیک خودرو	۳۵,۰۷۱,۵۴۲	۳۷۲,۰۵۶,۰۲۲	-۳۳۶,۹۸۴,۴۸۰
۱۷	آخال کاغذ	۷۸۵,۷۹۰	۱۶۹,۲۶۰,۵۳۳	-۱۶۸,۴۷۴,۷۴۳
۱۸	سولفور مولیبدن	.	.	.
۱۹	اکسید مولیبدن	۵۰,۹۷۵,۷۲۹	۳,۷۸۷	۵۰,۹۷۱,۹۳۵
۲۰	انواع چوب	۱,۲۹۱,۷۲۵	۷,۷۷۳,۱۸۰	-۶,۳۸۱,۴۵۵
۲۱	وت بلو	۱۶۱,۴۴۵,۵۴۲	۲۶۲,۱۰۷	۱۶۱,۱۸۳,۴۳۵
۲۲	پوست خام	۱۹,۱۴۷,۷۰۷	۱۲۳,۲۱۰	-۱۹,۰۲۴,۴۹۷
۲۳	انواع پنبه	۶۵۷,۱۱۸	۱۱۳,۵۰۲,۳۶۷	-۱۱۲,۸۴۵,۲۴۹
۲۴	دوده کربن	۴,۳۸۶,۷۵۴	۱۰,۰۱۶,۱۵۵	-۵,۶۲۹,۴۰۱
۲۵	سولفات سدیم	۳۲۳,۸۸۸	۶۶۱,۵۰۸	-۳۳۷,۶۲۰
۲۶	کربنات سدیم	۵۱,۵۱۴	۱۳,۳۰۳	۳۸,۲۱۱
۲۷	اسید سولفوریک	۶۸,۰۹۲	۵۶۲,۱۳۵	-۴۹۴,۰۴۳
۲۸	جوش شیرین	۴,۸۷۷,۷۶۶	۴,۲۲۶,۵۵۵	۶۵۱,۲۱۱
۲۹	پلی پروپیلن PP	۶۱,۳۵۲,۴۳۶	۳۴,۳۷۷,۸۲۸	۲۶,۹۷۴,۶۰۸
۳۰	پلی اتیلن ترفتالات PET	۲۷۳,۱۰۰,۰۸۲	۱۲۱,۳۴۷,۱۱۶	۱۵۱,۷۵۲,۹۶۶
۳۱	پلی استایرن PS	۱۹,۴۰۲,۲۲۱	۴۰۶,۳۴۴,۱۸۹	-۳۸۶,۹۴۱,۹۶۸
۳۲	دی اکتیل فنالات OOP	۲,۵۲۴,۱۹۱	۱۲,۳۸۷,۳۴۴	-۹,۸۶۳,۱۵۳
۳۳	اگریلونیتریل بولادین استایرن *ABS	.	.	.
۳۴	پلی بوتادین رامر PBR	۳,۲۹۷,۱۱۴	۳۰,۶۶۰,۲۸۹	-۲۷,۳۶۳,۱۷۵
۳۵	ونیل استات مونومر VAM	۵۱۰,۲۸۷	۱,۵۴۷,۵۸۷	-۱,۰۳۷,۳۰۰
۳۶	استایرن بوتادین رابر SBR	۳۰,۱۲۸,۴۱۱	۲۱,۹۱۲,۴۲۴	۸,۲۱۵,۹۸۷
۳۷	اتانول آمین‌ها	۱۸,۶۸۲,۱۳۶	۱۰,۶۸۵	۱۸,۵۷۵,۴۵۱
۳۸	انواع ضایعات پلیمری	۹,۷۲۱,۵۹۲	۶,۹۷۲۷	۲,۷۴۸,۶۱۵
۳۹	انواع کاغذ	۲,۴۱۴,۹۶۴	۳۹۲,۶۵۱,۹۴۲	-۳۹۰,۲۳۶,۹۷۸
جمع کل اقلام مندرج در جدول (۲)		۱,۲۸۰,۸۰۲,۹۱۳	۱۰,۴۴۸,۲۷۴,۵۵۶	-۹,۱۶۷,۴۷۱,۶۴۳
جمع کل اقلام صادرات یا واردات یا تراز گمرکی کشور در سال ۱۳۹۰		۳۳,۸۱۸,۶۴۱,۲۰۳	۶۱,۸۰۸,۱۹۰,۰۰۷	-۲۷,۹۸۹,۵۴۸,۸۰۴
سهم از کل		۳/۷۹	۱۶/۹۰	۳۲/۷۵

مأخذ: همان.

* تعرفه در نظر گرفته شده برای این گروه کالا ۳۹۰۳۳۰۰۰ است که زیرمجموعه تعرفه پلی‌استایرن با شماره تعرفه ۳۹۰۳ قرار می‌گیرد، بنابراین آمار تجارت خارجی آن تحت تجارت خارجی پلی‌استایرن قرار گرفته است.
توضیح: سهم از کل - منظور سهم صادرات یا واردات یا تراز اقلام مندرج در جدول از کل صادرات یا واردات یا تراز گمرکی کشور در سال ۱۳۹۰ است.

همان‌طور که جدول ۲ مشخص است، علیرغم تراز منفی مجموع اقلام صادراتی در سال ۱۳۹۰، برخی از این کالاها در سال ۱۳۹۰ دارای تراز تجاری مثبت بوده‌اند که در مجموع ۱۲ قلم کالا را شامل می‌شوند و هرکدام دارای چند قلم کالا در زیرمجموعه خود هستند. به‌طور کلی میزان صادرات این کالاها در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که بخشی از تولید این اقلام کالایی در داخل کشور به منظور صادرات انجام گرفته و مازاد بر نیاز داخل بوده است، زیرا در سال ۱۳۹۰ که موضوع ارز مرجع و سایر مواردی از این قبیل نیز مطرح نبوده است، کالاهای مذکور صادر می‌شدند. نمی‌توان تنها با استناد به این موضوع که در سال ۱۳۹۱ ممکن است برخی از این اقلام ارز مرجع دریافت کرده باشند، صادرات آنها را ممنوع ساخت.

بخشنامه جدید

در بخشنامه جدید از میان ۱۲ قلم کالایی که دارای تراز تجاری مثبت بوده‌اند، ۷ قلم از فهرست A1 بخشنامه قبلی حذف شده و به فهرست B2* بخشنامه جدید منتقل شده‌اند. یعنی ممنوعیت صادراتی آنها حذف شده و صادرات آنها براساس تبصره «الف» بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ تنها منوط به تأمین نیاز داخلی و اخذ مجوز از دبیر کارگروه کنترل بازار که توسط سازمان توسعه تجارت ایران ابلاغ می‌گردد، خواهد بود.

همچنین برخی اقلام تحت تعرفه ۴۱۰۱ که متعلق به گروه کالایی و ت بلو از جدول A1 است نیز در بخشنامه جدید از فهرست A1 حذف شده و به فهرست B2# بخشنامه جدید منتقل شده و صادرات آنها منوط به پرداخت عوارض صادراتی شده است. تغییرات اعمال شده در جداول A1 و B1 در بخشنامه جدید با توجه به آنکه ۷ قلم از کالاهایی که تراز تجاری مثبت در سال ۱۳۹۰ داشته‌اند را از فهرست ممنوعیت صادرات خارج کرده، مناسب است. با این‌حال تغییرات مکرر در بخشنامه‌ها موجب سردرگمی فعالان بازار شده و به‌نظر می‌رسد که لازم است پیش از صدور بخشنامه‌های اجرایی، مطالعات کارشناسی بر روی آنها به‌دقت صورت گیرد.

جدول ۳. تجارت کلی کالاهای صادراتی محدود شده در سال ۱۳۹۰

عنوان	وزن (کیلوگرم)	ارزش ریالی	ارزش دلاری
صادرات	۲۱,۰۲۴,۸۱۵,۹۴۳	۶۳,۶۳۱,۰۹۲,۷۵۴,۶۳۱	۵,۷۴۴,۵۸۵,۲۷۷
واردات	۸,۵۸۲,۵۸۹,۹۲۹	۷۷,۲۷۱,۸۸۶,۷۸۲,۷۸۵	۷,۰۸۵,۲۲۲,۴۱۰
تراز	۱۲,۴۵۲,۲۲۶,۰۱۴	-۱۳,۶۴۰,۷۹۴,۰۲۸,۱۵۴	-۱,۳۴۰,۶۳۷,۱۳۲

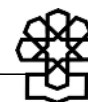
مأخذ: همان.

در جدول ۳ ارقام کلی تجارت کالاهای مشمول جدول B1 که صادرات آنها مشمول عوارض و یا منوط به اخذ مجوز شده، مشخص شده است. میزان صادرات و واردات این کالاها تقریباً به یکدیگر نزدیک بوده و تراز منفی ۱ میلیارد و ۳۰۰ میلیون دلاری دارد. همچنین این کالاها حجم بالایی از کل صادرات گمرکی کشور را شامل می‌شوند به طوری که در حدود ۱۷ درصد کل صادرات گمرکی کشور به این اقلام اختصاص دارد. جدول ۴ تراز تجاری هرکدام از این اقلام را نشان می‌دهد.

جدول ۴. تجارت خارجی کالاهای مشمول عوارض صادراتی در سال ۱۳۹۰ (دلار)

ردیف	عنوان	ارزش دلاری صادرات	ارزش دلاری واردات	تراز دلاری
۱	الکیل بنزن خطی (Lab)	۱۰.۲۵۷.۱۹۴۰	.	۱۰.۲۵۷۱.۹۴۰
۲	بنزن	۶۵.۲۷۶	۵.۷۶۹.۷۷۰	-۵.۷۰۴.۴۹۴
۳	پلی اتیلن PE	۲.۱۸۶.۷۳۲.۰۵۰	۳۵۴.۰۶۰.۵۵۷	۱.۸۳۲.۶۷۱.۴۹۳
۴	پی وی سی PVC	۳۸.۳۴۹.۰۷۴	۱۰۰.۳۶۰.۴۵۳	-۶۲.۰۱۱.۳۷۹
۵	کریستال ملامین	۱۳.۸۷۵.۵۳۰	۹۸.۰۵۹	۱۳.۷۷۷.۴۷۱
۶	دارو	-	-	-
۷	زعفران در بسته بندی بیش از ۳۰ گرم	۶.۲۴۰.۲۴۶	.	۶.۲۴۰.۲۴۶
۸	انواع شکلات	۱۵۴.۸۳۱.۰۳۱	۱۱.۴۳۵.۲۸۹	۱۴۳.۳۹۵.۷۴۲
۹	انواع سوسیس، کالباس و فرآورده های گوشتی	۵.۵۹۶.۸۴۴	.	۵.۵۹۶.۸۴۴
۱۰	انواع مربا و شربت	۱۴۷.۷۸۲.۶۴۶	۳۷.۴۱۱.۴۷۰	۱۱۰.۳۷۱.۱۷۶
۱۱	لبنیات شامل (پنیر، ماست، خامه و ...)	۲۶۴.۲۹۴.۲۰۴	۶۰.۶۴۷۱	۲۰۳.۶۴۷.۷۳۳
۱۲	انواع شیرینی	۱۲۱.۲۵۵.۱۳۸	۳.۶۸۲.۱۷۷	۱۱۷.۵۷۲.۹۶۱
۱۳	باطری (خودرو و ...)	۴۴۴.۸۳۴	۱۰.۴۱۸۱.۳۱۵	-۱۰.۳۷۱۶.۴۸۱
۱۴	انواع بیسکویت فله و بسته بندی	۳۰۰.۹۵۶.۸۱۷	۴.۰۳۱.۵۹۳	۲۹۶.۹۲۵.۲۲۴
۱۵	شیر	۶۴.۳۸۷.۶۲۵	.	۶۴.۳۸۷.۶۲۵
۱۶	تخم مرغ خوراکی	۷۱۰.۲۳۸	۴۳.۶۳۵.۱۵۱	-۴۲.۹۲۴.۹۱۳
۱۷	نخ پنبه	۵۵۰.۰۰۰	۳۰.۴۴۰.۶۷۵	-۲۹.۸۹۰.۶۷۵
۱۸	تیر آهن	۱۱۵.۸۲۴.۰۰۲	۶۰.۵۵۳۱.۴۷۵	-۴۸۹.۷۰۷.۴۷۳
۱۹	میلگرد	۱۶۶.۲۴۲.۲۰۵	۱۹۸.۶۰۲.۳۰۹	-۳۲.۳۶۰.۰۰۴
۲۰	سنگ آهن	۴۴.۷۱۳.۵۳۶	۴۰.۲	۴۴.۷۱۳.۱۳۴
۲۱	ماکارونی	۳۰.۳۲۷.۲۷۵	۳۴۲.۷۷۹	۲۹.۹۸۴.۴۹۵
۲۲	چای	۱۷.۲۵۷.۷۹۳	۱۹۵.۴۶۲.۹۸۵	-۱۷۸.۲۰۵.۱۹۲
۲۳	خوراک دام و علوفه فرآوری شده	۴.۶۸۶.۱۲۹	۵۵.۴۴۸	۴.۶۳۰.۶۸۱
۲۴	ورق فولادی	۵۲۲.۳۲۵.۵۲۸	۳.۱۲۷.۱۴۰.۷۶۱	-۲.۶۰۴.۸۱۵.۲۳۴

۱. از آنجایی که در بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ در جدول B1 ردیف تعرفه ای برای دارو ذکر نشده، ارقام مربوط به صادرات و واردات آن در این گزارش محاسبه نشده است.

ردیف	عنوان	ارزش دلاری صادرات	ارزش دلاری واردات	تراز دلاری
۲۵	کساستره سنگ آهن	۷۱۸.۴۴۱.۴۶۳	۱.۷۶۰	۷۱۸.۴۳۹.۷۰۳
۲۶	انواع نان	۵.۹۰۳.۸۸۰	.	۵.۹۰۳.۸۸۰
۲۷	انواع نبات	۴۴.۵۵۱.۳۳۳	۳.۷۹۹.۵۱۰	۴۰.۷۵۱.۸۲۳
۲۸	گندم سیاه، ارزن، سایر غلات، انواع تفاله کنجاله	۴۰۶.۴۹۷	۸۲۳.۶۳۶.۷۹۸	-۸۲۳.۲۳۰.۳۰۱
۲۹	مفتول مسی	۹۶.۹۵۱.۹۲۵	۴۰.۶۶۵.۵۸۸	۵۶.۲۸۶.۳۳۷
۳۰	یونجه و علوفه فشرده شده	۵.۹۱۱.۶۸۶	۱۲۴.۲۰۷	۵.۷۸۷.۴۷۹
۳۱	برنج	۹.۵۵۴	۱.۲۵۵.۷۷۳.۹۸۰	-۱.۲۵۵.۷۶۴.۴۲۶
۳۲	حبوبات	۱۳.۵۱۳.۶۶۷	۱۱۶.۲۶۱.۴۲۰	-۱۰۲.۷۴۷.۷۵۳
۳۳	کاتد مسی	۵۴۸.۸۵۴.۰۱۳	۱۰۵.۷۸۴۹۵	۵۳۸.۲۷۵.۵۱۹
۳۴	سبوس	۱.۲۰۰	۱۱.۵۳۱.۵۱۶	-۱۱.۵۳۰.۳۱۶
جمع کل اقلام مندرج در جدول ۴				
جمع کل اقلام صادرات یا واردات یا تراز گمرکی کشور در سال ۱۳۹۰				
		۳۳.۸۱۸.۶۴۱.۲۰۳	۶۱۸.۰۸.۱۹۰.۰۰۷	-۲۷.۹۸۹.۵۴۸.۸۰۴
	سهم از کل	۱۶/۹۹	۱۱/۴۶	۴/۷۹

مأخذ: همان.

توضیح: سهم از کل - منظور سهم صادرات یا واردات یا تراز اقلام مندرج در جدول از کل صادرات یا واردات یا تراز گمرکی کشور در سال ۱۳۹۰ است.

در مجموع ۲۰ قلم از کالاهای مذکور در جدول ۴ دارای تراز تجاری مثبت در سال ۱۳۹۰ بوده‌اند. همچنین برخی کالاها مانند شیر، سوسیس و کالباس، زعفران، نان و اکلیل بنزن خطی در سال ۱۳۹۱ واردات نداشته‌اند. تفاوت ارزش صادرات و ارزش واردات برخی از اقلام کالا، نشان می‌دهد که این کالاها صادرات محور هستند و از این رو در تعیین میزان عوارض برای صادرات آنها باید دقت بیشتری به عمل آید. همچنین لازم به ذکر است که در بخشنامه جدید، عوارض صادراتی تخم‌مرغ خوراکی، تیر آهن (به‌استثنای پروفیل)، میلگرد، ورق فولادی، کاتد مسی و مفتول حذف شده و به صفر کاهش پیدا کرده و این اقلام در فهرست B* قرار گرفته‌اند و صادرات آنها منوط به اخذ مجوز است. با این حال همان‌طور که در جدول ۴ مشخص شده تنها کاتد مسی در زمره کالاهایی است که تراز تجاری مثبت در سال ۱۳۹۰ داشته‌اند و سایر اقلام کالایی همچنان باید عوارض صادراتی را پرداخت کنند.

۳. آثار و پیامدهای اقتصادی محدودیت صادرات

آثار و پیامدهای محدودیت و ممنوعیت برخی اقلام کالاهای صادراتی بر اقتصاد کشور می‌تواند در دو دسته کلی مورد بررسی قرار گیرد. دسته اول به اهمیت صادرات غیرنفتی می‌پردازد. این بخش به لزوم توجه به صادرات غیرنفتی، در سطح کلان و به‌خصوص در شرایط فعلی اقتصاد ایران

اشاره دارد. در قسمت دوم از این بخش نیز، به‌طور ویژه به آثار و پیامدهای ممنوعیت و محدودیت اقلام صادراتی مورد نظر پرداخته خواهد شد.

۳-۱. آثار و پیامدهای عدم توجه به صادرات غیرنفتی

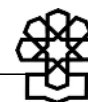
با وجود آنکه صادرات غیرنفتی در ایران تا حدود زیادی به صادرات نفتی بستگی دارد، ولی از آنجایی که دارای ارتباط بیشتری با سایر بخش‌های تولیدی کشور است، دارای اهمیت ویژه‌ای است. بنابراین به‌منظور ایجاد توازن بین سطح مصرف ارزی و درآمد ارزی کشور، باید بین میزان واردات و صادرات غیرنفتی توازن برقرار شود. توجه به صادرات غیرنفتی از چند منظر قابل توجه و بررسی است که در ادامه به آن اشاره خواهد شد.

۳-۱-۱. ماهیت نفت به‌عنوان سرمایه

ماهیت نفت به‌عنوان یک منبع طبیعی، به‌عنوان سرمایه است و ازاین‌رو لازم است تا تبدیل به سرمایه‌گذاری برای نسل‌های آینده شود. ۴ برابر شدن ارزش دلاری صادرات در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۰ در کنار رشد اندک تولید ناخالص داخلی نشان می‌دهد که واردات صورت گرفته با استفاده از درآمدهای نفتی نتوانسته است تا حد مناسبی تبدیل به تولید شود. عدم رشد تولید متناسب با واردات نشان می‌دهد که درآمدهای نفتی که صرف واردات شده‌اند، نتوانسته‌اند به نحو مناسبی به تولید برای نسل‌های آینده تبدیل شوند.

۳-۱-۲. برون‌زا بودن میزان درآمدهای نفتی

میزان درآمدهای نفتی تا حدود زیادی به قیمت نفت در بازارهای جهانی بستگی دارد که دارای نوسانات زیادی است به‌طوری که در ۲۰ سال اخیر قیمت نفت در بازه ۷ دلار در هر بشکه تا ۱۲۰ دلار به‌ازای هر بشکه تغییر کرده است. به همین جهت درآمدهای حاصل از فروش و صادرات نفت خام ایران نیز به‌علت آنکه تا حدود زیادی تحت تأثیر عوامل خارجی و برون‌زاست، دارای انعطاف زیادی است و نمی‌توان از آن به‌عنوان یک منبع باثبات برای تأمین درآمدهای ارزی استفاده کرد. کاهش درآمدهای نفتی طی سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ و همچنین کاهش یکباره قیمت نفت خام در سال ۱۳۸۸ (همان‌طور که در نمودار ۲ نشان داده شده)، باعث کاهش درآمدهای ارزی و تراز پرداخت‌های کشور در سال‌های مذکور شده است. به همین جهت می‌توان انتظار داشت که با توجه به عدم انعطاف و همچنین چسبندگی رو به پایین برخی اقلام وارداتی، در سال‌های کاهش درآمدهای نفتی، تأمین اقلام وارداتی مورد نیاز ضروری است. ازاین‌رو در چنین شرایطی صادرات

غیرنفتی است که باید منابع مورد نیاز برای واردات را تأمین کند.

۳-۱-۳. ارتباط کم بخش نفت و سایر بخش‌های اقتصادی

به طور کلی بخش صنعت نفت دارای ضرایب ارتباط کمی با سایر صنایع و بخش‌های اقتصادی است. تولید و صادرات در بخش نفت نسبت به سایر بخش‌های اقتصاد، نیروی کار کمتری نیاز دارد و همچنین رشد بخش نفت ارتباط چندانی با رشد سایر بخش‌های اقتصاد ندارد، این درحالی است که صادرات در سایر بخش‌های اقتصادی که دارای ارتباط بیشتری با یکدیگر هستند باعث می‌شود تولید و رشد اقتصادی در سایر بخش‌های اقتصاد را نیز در پی داشته باشد.

۳-۱-۴. تحریم نفتی ایران

در شرایط تحریم و به خصوص تحریم نفت، صادرات غیرنفتی که توسط بخش خصوصی صورت می‌گیرد، می‌تواند تا حدود زیادی در دور زدن تحریم‌ها و تأمین ارز مورد نیاز برای واردات مؤثر باشد.

۳-۱-۵. نوسانات بازار ارز

تحریم‌های مالی در یک سال گذشته باعث شده است تا دارایی‌های خارجی ایران ناشی از فروش نفت نتواند به موقع به تأمین ارز مورد نیاز بازارهای داخلی بپردازد، در چنین شرایطی ارز حاصل از صادرات غیرنفتی که محدودیت‌های مالی کمتری برای ورود به کشور دارد می‌تواند تا حدود زیادی با تأمین ارز مورد نیاز بازار، از نوسانات بازار ارز جلوگیری کند و نشان می‌دهد که ایجاد موانع برای صادرات غیرنفتی می‌تواند تا حد زیادی اقتصاد کشور را دچار مشکل کند. بنابراین مجموع موارد ذکر شده در بالا در کنار سایر عوامل می‌تواند به عنوان دلایل کلی برای توجه به صادرات غیرنفتی مورد بررسی قرار گیرد.

۳-۲. بررسی آثار و پیامدهای اقتصادی اقلام صادراتی ممنوع و محدود شده

در این قسمت از مطالعه به طور کلی به بررسی آثار و پیامدهای اقتصادی ممنوعیت و محدودیت اقلام صادراتی ذکر شده در قسمت دوم این گزارش می‌پردازیم. این بررسی با توجه به سهم ۲۰ درصدی این اقلام از کل صادرات کشور دارای اهمیت بسزایی است.

همان‌طور که در قسمت دوم گزارش در جداول ۱ و ۳ نشان داده شد، میزان صادرات مجموع اقلام محدود و ممنوع شده، در حدود ۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۰ بوده که این مقدار بیش از ۲۰ درصد صادرات گمرکی ایران را شامل می‌شود. همچنین اقلامی که صادرات آنها به طور کلی ممنوع

شده در سال ۱۳۹۰، ۱ میلیارد و ۲۸۰ میلیون دلار است که ۳/۷۹ درصد کل صادرات گمرکی ایران را شامل می‌شود و صادرات اقلام محدود شده (بجز دارو) در مجموع در سال ۱۳۹۰ بیش از ۵ میلیارد بوده که ۱۷ درصد کل صادرات گمرکی کشور در سال ۱۳۹۰ را شامل می‌شود. بنابراین حجم قابل توجهی از درآمدهای ارزی کشور از طریق صادرات اقلام موضوع بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ است.^۱ درخصوص آثار و پیامدهای محدودیت و ممنوعیت‌های ایجاد شده نکات زیر قابل ذکر است:

۱-۲-۳. ابهام در استفاده از ارز مرجع

به‌طور کلی منطق اصلی حاکم برای ایجاد ممنوعیت و محدودیت برای اقلام صادراتی، هدررفت منابع ارزی کشور به‌واسطه استفاده از ارز مرجع برای واردات برخی اقلام و صادرات مجدد آنهاست. در همین رابطه صادرات کالاهای جدول A1 ممنوع و کالاهای فهرست B1 به شرط پرداخت عوارض صادراتی و یا اخذ مجوز مجاز به صادرات شده‌اند.

مسلماً اگر کالایی با نرخ ارز مرجع به کشور وارد شده باشد، باید از صادرات آن جلوگیری به‌عمل آید. با این حال دقیقاً مشخص نیست که کالاهایی که در فهرست A1 و B1 از آنها نام برده شده است، تا چه میزان وارداتی بوده و تا چه میزان برای واردات مواد اولیه از ارز مرجع استفاده کرده‌اند. بنابر اظهار نظر بخش خصوصی،^۲ برخی از اقلام مذکور تا به حال ارز مرجع دریافت نکرده‌اند. همچنین میزان صادرات اقلام مذکور در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که تا پیش از وقوع بحران ارزی نیز، صادرات این اقلام صورت می‌گرفته و بیش از ۲۰ درصد از صادرات گمرکی کشور را به‌خود اختصاص داده بودند. این حجم از صادرات نشان می‌دهد که ظرفیت تولید این محصولات در داخل کشور، متناسب با میزان تقاضای آنها که بازارهای خارجی را نیز شامل می‌شود، ایجاد شده است. بنابراین حتی در سال گذشته که موضوع ارز مرجع مطرح نبوده است، این اقلام صادر می‌شدند و لذا نمی‌توان به استناد دریافت ارز مرجع، صادرات این اقلام صادراتی را ممنوع کرد. ممنوع و محدود کردن صادرات این اقلام بدون توجه به مواردی که ذکر شده مانند ظرفیت تولیدی، عدم استفاده از ارز مرجع و ... می‌تواند تولید در این بخش‌ها را با مشکلات جدی مواجه کند.

۲-۲-۳. از دست رفتن بازارهای صادراتی

اقلام ممنوع و محدود شده در فهرست اولیه در مجموع ۷۲ قلم را شامل می‌شود که با توجه به ردیف‌های تعرفه‌ای ذکر شده، هرکدام از اقلام نیز از جزءهای متعددی تشکیل شده و بنابراین بیش

۱. با توجه به عدم تغییر کلی در اقلام بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ نسبت به بخشنامه ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ و تنها جابجایی اقلام در جداول A و B حجم مجموع صادرات کالاهای ممنوع و محدود شده تغییر چندانی نمی‌کند.

۲. اظهار نظر نمایندگان کنفدراسیون صادرات در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۰۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

از ۷۲ قلم کالای تولیدی را شامل می‌شود.^۱ مسلماً امکان عرضه این اقلام در بازارهای جهانی و رقابت با رقبای جهانی که از سطح تکنولوژی، دانش، نیروی کار و... متفاوتی برخوردار هستند، در طی یک فرآیند بلندمدت و چندین ساله فراهم شده است و تولیدکنندگان برنامه‌ریزی‌های دقیقی را در راستای اختصاص بخشی از بازار به ایران صورت داده‌اند.

در چنین شرایطی محدودیت و یا ممنوعیت صادرات این اقلام منجر به تضعیف جایگاه صادرکنندگان ایرانی در بازارهای جهانی شده و احتمالاً بخش عمده‌ای از بازار از اختیار تولیدکنندگان ایرانی خارج خواهد شد. به طوری که با توجه به رقابت بالایی که در بازارهای جهانی وجود دارد، سهم این از بازار به شدت کاهش یافته و تقاضاکنندگان خارجی نیز به دلیل تغییرات مکرر قوانین در ایران، نمی‌توانند به کالاهای صادر شده از ایران به عنوان یک منبع تأمین نیاز، اطمینان کنند.

۳-۲-۳. ابهام در رعایت موارد کارشناسی

۷۲ قلم کالای نام برده شده در جداول بالا، طیف وسیعی از کالاها را شامل شده و عوارض متعددی هم برای آنها در نظر گرفته شده است. بنابر اظهار نظر بخش خصوصی^۲ فهرست اعلام شده دارای اشکالات فراوانی است به طوری که برخی کالاهای فهرست A1 به لحاظ میزان تولید مازاد بر ظرفیت نیاز داخلی بوده و ممنوعیت صادرات آنها دارای توجیه نیست این موضوع در خصوص اقلامی که تراز آنها مثبت است می‌تواند صادق باشد. همچنین بنابر برخی اظهار نظرهای بخش خصوصی عوارض تعیین شده در فهرست B1 در خصوص برخی کالاها ممکن است با ارزش افزوده کالاهای تولیدی همخوانی نداشته باشد. ابهامات موجود در بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ به حدی بوده است که ردیف تعرفه برخی کالاها مانند زعفران، اکسید مولیبدن و ماکارونی به اشتباه درج شده بود که در بخشنامه ۱۳۹۱/۹/۲۳ اصلاح شد، همچنین ردیف تعرفه‌ای برای دارو نیز در هر دو بخشنامه ذکر نشده است.

۳-۲-۴. ایجاد بی‌ثباتی و نااطمینانی در بازار

بخشنامه ممنوعیت و محدودیت برخی اقلام صادراتی، پس از فراز و نشیب‌های بسیاری به تصویب رسید. در این بین خبرهای رسمی و غیررسمی در خصوص ممنوعیت صادرات برخی اقلام، موجب سردرگمی تولیدکنندگان و صادرکنندگان شده است. به طوری که براساس اظهار نظر فعالان بخش خصوصی^۳ پس از اعلام خبر اولیه در خصوص ممنوعیت صادرات ۵۲ قلم کالای صادراتی، بسیاری

۱. در بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ این اقلام به ۷۳ قلم افزایش یافته که با توجه به تکرار دو قلم شیر خشک و وت بلو، می‌توان مجموع آن را ۷۱ قلم کالا به حساب آورد.

۲. اظهار نظر نمایندگان کنفدراسیون صادرات در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۰۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۳. اظهار نظر نمایندگان اتاق بازرگانی ایران در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۰۶ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

از کالاهایی که شامل ممنوعیت صادرات نیز نبوده‌اند در مرزهای صادراتی کشور دچار مشکل شدند. همچنین اعلام محدودیت صادرات برای برخی اقلام کالا بدون اطلاع قبلی، اختلالات زیادی را در فعالیتهای تولیدکنندگان به وجود می‌آورد. ممکن است تولیدکنندگان این اقلام دارای تعهداتی به طرف خارجی درخصوص تأمین کالا باشند که این تعهدات می‌تواند شامل تعهدات بلندمدت نیز باشد. بنابراین ممنوعیت یکباره صادرات این کالاها، می‌تواند هزینه زیادی برای صادرکنندگان در پی داشته باشد.

به طور کلی تصویب بخشنامه‌های ضرب‌العجل با عث بی‌اطمینانی در بازار می‌شود و این بی‌اطمینانی موجب رکود کسب‌وکار و عدم تمایل فعالان بازار شده و مانعی برای ورود و ایجاد کسب‌وکارهای جدید نیز هست.

۲-۳. عدم تناسب بین ممنوعیت صادرات و قوانین بالادستی کشور

ممنوعیت و محدودیت صدور برخی اقلام کالا، به طور صریح مخالف قوانین موضوعه کشور و به خصوص قانون برنامه پنجم است. در ماده (۱۰۴) قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران^۱ تأکید شده است که اخذ هرگونه مالیات و عوارض از کالاهای صادراتی ممنوع است. بند «ب» ماده (۱۰۴) به صراحت تصریح می‌کند که «اخذ هرگونه مالیات و عوارض از صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات در طول برنامه ممنوع است». در تبصره‌های این بند از ماده (۱۰۴) نیز به مواردی درخصوص ضوابط حاکم بر صادرات غیرنفتی پرداخته شده است. به طوری که تبصره‌های «۱»، «۲» و «۳» بند «ب» این ماده مقرر می‌دارد که:

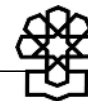
«تبصره ۱»- فهرست کالاهای نفتی ظرف ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط شورای اقتصاد تعیین می‌گردد.

تبصره ۲»- دولت مجاز است به منظور صیانت از منابع کشور، عوارض ویژه‌ای برای صادرات مواد خام یا دارای ارزش افزوده پایین وضع و دریافت نماید.

تبصره ۳»- میزان عوارض موضوع این ماده برحسب جدولی است که متناسب با افزایش سهم ارزش افزوده داخلی، کاهش می‌یابد. فهرست و عوارض مربوطه این کالاها و جدول مذکور به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد. این عوارض حداقل سه‌ماه پس از وضع و اعلام عمومی قابل وصول است».

براساس بند «ج» این ماده نیز «صادرات کالاها و خدمات از اخذ هرگونه مجوز به استثنای

۱. قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تصویب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.

استانداردهای اجباری و گواهی های مرسوم در تجارت بین الملل مورد درخواست خریداران معاف است». در بند «ه» این ماده نیز به صراحت تصریح شده است که «تنظیم بازار داخلی موجب ممنوعیت صدور نمی گردد و صدور کلیه کالاها و خدمات بجز موارد زیر مجاز است:

۱. اشیای عتیقه و میراث فرهنگی به تشخیص سازمان میراث فرهنگی.

۲. اقلام خاص دامی، نباتی، خاک زراعی و مرتعی و گونه هایی که جنبه حفظ ذخایر ژنتیکی و یا حفاظت تنوع زیستی داشته باشند، به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست.

تبصره - صادرات کالاهایی که دولت برای تأمین آنها یارانه مستقیم پرداخت می کند، تنها با پیشنهاد دستگاه مربوطه و تصویب شورای اقتصاد مجاز است. در این صورت کلیه صادرکنندگان موظفند گواهی مربوط به عودت کلیه یارانه های مستقیم پرداختی به کالاهای صادر شده را قبل از خروج از وزارت امور اقتصادی و دارایی اخذ کنند».

بنابراین براساس مواد قانون برنامه پنجم، هر نوع ممنوعیت صادرات کالا برخلاف قوانین و مقررات است و از این رو بخشنامه اخیر سازمان توسعه تجارت مبنی بر ممنوعیت و محدودیت برخی اقلام صادراتی برخلاف قانون برنامه پنجم بوده و اقدامی غیرقانونی است.

هرچند که این بخشنامه ها در حقیقت مصوبه ستاد تدابیر ویژه اقتصادی هستند و مصوبات این ستاد در برخی موارد می تواند بر قوانین کشور نافذ باشد، اما باید توجه داشت که به طور کلی نقض قوانین کشور توسط دستگاه های اجرایی و ابلاغ و اجرای مصوباتی که برخلاف قوانین رسمی کشور باشند، باعث ایجاد نا اطمینانی فعالان اقتصادی به قوانین کشور خواهد شد. فعالان اقتصادی با اعتماد به قوانین موضوعه کشور مبادرت به برنامه ریزی برای تولید و صادرات می کنند و تغییر یکباره قوانین، این نا اطمینانی را به وجود می آورد که هرکدام از قوانین کشور تحت شرایط دیگری ممکن است نقض شود.

۳-۲-۶. گسترش تجارت غیررسمی

ممنوعیت و محدودیت تجارت درخصوص کشوری مانند ایران که دارای مرزهای گسترده ای است، منجر به تشویق تجارت از طرق غیر رسمی می شود. در حال حاضر بر اساس اعلام نظر مسئولین ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز برآوردهایی در حدود ۱۲ تا ۲۰ میلیارد دلار برای حجم قاچاق در کشور وجود دارد. این مقدار از قاچاق کالا و ارز که عمدتاً به قاچاق وارداتی اختصاص دارد،^۱ «در

۱. اظهار نظر معاون پیشگیری ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز در همایش مبارزه با قاچاق در دانشکده علوم اداری و قضایی، منتشر شده در روزنامه دنیای اقتصادی مورخ ۱۳۹۱/۳/۱۸، کد خبر: DE.N-۳۰۴۰۵۳

حدود یک‌سوم کل واردات کشور است. این حجم از قاچاق کالا در کشور نشان می‌دهد که محدودیت‌های وضع شده بر تجارت کالاها نمی‌تواند تا حد مناسبی اهداف مورد نظر سیاستگذار را تأمین کند. این محدودیت‌ها درخصوص صادرات نیز صادق است. درحال حاضر به علت افزایش نرخ ارز و همچنین کنترل قیمت‌ها در داخل، صادرات کالاهایی که قیمت آنها در داخل کنترل می‌شود، دارای سود زیادی است.

می‌توان انتظار داشت که با وضع ممنوعیت و محدودیت بر اقلام صادراتی مذکور در بخشنامه گمرک جمهوری اسلامی ایران، قاچاق خروجی این اقلام افزایش یابد. همان‌طور که قاچاق خروجی سوخت و روغن‌های معدنی به‌علت اختلاف قیمت داخل و خارج، بیش از ۹۰ درصد قاچاق خروجی کشور را به‌خود اختصاص داده است. درحال حاضر نیز، در ۶ ماهه سال ۱۳۹۱، قاچاق حیوانات زنده، ۱/۵۶ درصد از کل حجم قاچاق مکشوفه خروجی را به خود اختصاص داده است.^۱ براساس اظهار نظر مسئولان، قاچاق دام و حیوانات زنده به‌علت تفاوت قیمت داخل و کشورهای اطراف در ماه‌های اخیر، افزایش یافته است.^۲

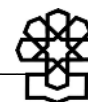
۷-۲-۳. ایجاد اشکال در فرآیند الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی

ایران درحال حاضر به‌عنوان عضو ناظر سازمان تجارت جهانی، فرآیند الحاق به این سازمان را طی می‌کند. به همین منظور رژیم تجاری ایران در ۲۵ آبان‌ماه ۱۳۸۸ به سازمان تجارت جهانی ارسال شد تا در بررسی فرآیند الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی مورد استفاده قرار گیرد. در این رژیم با صراحت قید شده است که ایران هیچ‌گونه محدودیت غیرتعرفه‌ای برای واردات و صادرات کالاها ندارد. بخشنامه‌های جدیدی که درخصوص ممنوعیت صادرات برخی اقلام صادر شده، برخلاف رژیم تجاری ایران بوده و به‌نظر می‌رسد که الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی را با اشکال مواجه کند.

۴. پیشنهادهای و راهکارها

آثار و پیامدهایی که در قسمت قبل از این گزارش به آن اشاره شد، لزوم ارائه راهکارهایی برای برون‌رفت از شرایط فعلی را نشان می‌دهد. بنابراین به‌منظور کاهش پیامدها و آثار ممنوعیت و محدودیت صادرات بر تولید و فضای کلی اقتصاد کشور، پیشنهادهای اصلاحی به شرح زیر ارائه می‌شود.

۱. گزارش پرونده‌های متشکله قاچاق طی ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۱، گمرک جمهوری اسلامی ایران، پیوست نامه شماره ۹۱/۱۲۹۵۵۷ مورخ ۱۳۹۱/۰۷/۲۹ گمرک جمهوری اسلامی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲. قاچاق گاو از ایران به ترکیه، سایت تحلیلی خبری تابناک- کد خبر ۲۸۰۴۷۵؛ مورخ ۱۳۹۱/۸/۲.

۱-۴. اصلاح سازوکار تخصیص ارز

در حال حاضر ارز در کشور با سه نرخ ارز مرجع، ارز مبادلاتی و ارز بازار آزاد تخصیص داده می‌شود. در حالی که به نظر می‌رسد ارز مرجع تنها به تعداد محدودی از گروه‌های کالایی تعلق گرفته و ارز مبادلاتی نیز به برخی از گروه‌های کالایی از فهرست اولویت‌های ده‌گانه تعلق گرفته است. سایر نیازهای ارزی نیز از بازار آزاد تهیه می‌شود. این اختلاف بین نرخ‌های ارز باعث ایجاد مشکلاتی از قبیل ایجاد فساد و رانت‌جویی، تشویق به قاچاق خروجی کالاهایی که برای واردات ارز مرجع یا مبادلاتی دریافت می‌کنند و در نتیجه هدر رفت منابع می‌شود. همچنین برخی کالاها مانند برنج که برای واردات از ارز مرجع استفاده کردند، در حال حاضر در بازار دچار کمبود هستند و با قیمت‌های بالاتر از قیمت پایه به دست مصرف‌کننده می‌رسند.

بنابراین به نظر می‌رسد سازوکار تخصیص ارز باید به گونه‌ای تغییر کند تا ضمن حرکت به سمت حذف نرخ‌های چندگانه در یک بازه بلندمدت یک یا دو ساله، در کوتاه‌مدت نیز شفاف‌سازی لازم برای تخصیص ارز صورت گیرد تا ابهامات و مشکلاتی مانند ممنوعیت صادرات برخی اقلام کالا به دلیل دریافت ارز مرجع رخ ندهد.

۲-۴. یکسان‌سازی نرخ ارز

در حال حاضر ارز دولتی با دو نرخ ارز مرجع و ارز غیرمرجع (اتاق مبادلات ارزی) عرضه می‌شود. وجود این دو نرخ با اختلاف زیاد در حدود ۱۰۰ درصدی باعث شده است تا دستیابی به ارز مرجع دارای سود بالایی باشد. به همین منظور احتمال سوءاستفاده و فساد در این زمینه نیز بسیار بالاست. یکی از اصلی‌ترین دلایل محدودیت صادرات نیز، استفاده از ارز مرجع برای واردات برخی از این کالاهاست که باعث می‌شود تصمیم‌گیران اقتصادی بدون توجه به وجود و یا عدم وجود تولید این کالاها در داخل کشور، صادرات آنها را محدود کنند. بنابراین با توجه به آنکه در حال حاضر نیز ابهامات زیادی در خصوص اختصاص ارز مرجع به کالاهای مختلف وجود دارد، پیشنهاد اصلی در خصوص جلوگیری از بروز مشکلات ناشی از وجود نرخ‌های دوگانه، یکسان‌سازی نرخ ارز است. در این خصوص پیشنهاد می‌شود تا به تمامی کالاها ارز با نرخ اتاق مبادلاتی اختصاص داده شود و در ادامه در خصوص برخی کالاهایی که نیاز به حمایت بیشتری دارند، حمایت‌ها به گونه‌ای دیگر صورت گیرد (مثلاً پرداخت یارانه مستقیم). این راهکار به شفاف‌سازی در این زمینه کمک خواهد کرد.

۳-۴. وضع عوارض به جای ممنوعیت

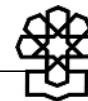
پیشنهاد می‌گردد به جای ممنوع کردن صادرات برخی از اقلام، برای صادرات آنها عوارضی با در نظر گرفتن درصد استفاده آنها از ارز مرجع، میزان ارزش افزوده کالای تولیدی و میزان ارز مصرفی و ارز تولیدی هریک وضع شود. زیرا همان‌طور که در قسمت قبلی این مطالعه نیز اشاره شد، براساس قانون برنامه پنجم هرگونه ممنوعیت صادراتی برخلاف قوانین است. وضع این عوارض باید با مطالعه کارشناسی دقیق و با حضور گروه‌های تولیدکننده و مصرف‌کننده کالای مذکور در داخل صورت گیرد.

پیشنهاد وضع عوارض به جای ممنوع کردن صادرات، می‌تواند تا حد زیادی از مشکلات تولیدکنندگان در جهت از دست دادن بازارهای صادراتی و عدم تعهد به قراردادهای بلندمدت بکاهد.

۴-۴. بازبینی در فهرست موجود

دو فهرست کالاهای صادراتی A1 و B1 در حال حاضر دارای ایراداتی است که لازم است مورد بازبینی قرار گیرند. به طوری که تولید برخی اقلام مندرج در فهرست A1 بیش از نیاز داخل بوده و حتی با توجه به تغییرات اعمال شده در بخشنامه جدید مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ نیز تنها ۷ قلم از دوازده قلم کالایی که در سال ۱۳۹۰ دارای تراز تجاری مثبت بوده‌اند از فهرست ممنوعیت صادرات خارج شده‌اند. هرچند که بازنگری در خصوص فهرست مذکور تنها مربوط به کالاهایی که دارای تراز تجاری مثبت هستند نمی‌شود.

در خصوص فهرست B1 بخشنامه ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ و B2 بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ نیز لازم است تا با حضور تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان این اقلام کالایی، بازنگری‌ها کلی صورت گیرد. به خصوص آنکه هرچند ۲۲ قلم کالا در فهرست B* مشمول پرداخت عوارض نیستند و صادرات آنها با کسب مجوز بلامانع است، اما از آنجایی که به طور معمول سازوکارهای نظارتی کافی بر روی مجوزهای صادره وجود ندارد و ممکن است ایراداتی در این زمینه رخ دهد، صادرات و واردات در صورتی که منوط به اخذ مجوز باشد، از دیدگاه علم اقتصاد یکی از زمینه‌های رانت‌جویی و فساد است و بنابراین با توجه به فساد که ممکن است در این زمینه به وجود آید، پیشنهاد می‌شود تا فهرست اقلام کالایی مشمول در جدول B2 بازنگری شود.

جمع بندی

در این مطالعه ابتدا وضعیت تراز پرداخت‌ها و دارایی‌های خارجی کشور مورد بررسی قرار گرفت. این بررسی نشان داد که دارایی‌های خارجی ایران تا حد زیادی تحت تأثیر درآمدهای نفتی قرار دارد. همچنین در بخش تراز بازرگانی غیرنفتی نیز ملاحظه شد که در کلیه سال‌های مورد بررسی، تراز بازرگانی غیرنفتی ایران منفی بوده است و این موضوع وابستگی شدید واردات کشور به درآمدهای نفتی را نشان می‌دهد. این درحالی است که نفت به‌عنوان یک منبع طبیعی پایان‌پذیر، نمی‌تواند منبع قابل اتکایی برای تأمین نیازهای وارداتی کشور باشد. این موضوع درخصوص تمامی کشورهای نفتی صدق می‌کند. با این حال درخصوص ایران با توجه به آنکه تحریم‌های خارجی نیز بر تأمین درآمدهای ارزی ناشی از فروش نفت تأثیر می‌گذارد، دارای اهمیت بیشتری است.

همچنین درخصوص ممنوعیت و محدودیت ۷۲ قلم کالای صادراتی نیز،^۱ اشاره شد که صادرات این کالاها در سال ۱۳۹۰ بیش از ۲۰ درصد کل صادرات کشور را به‌خود اختصاص داده است. برخی از این کالاها در سال ۱۳۹۰ دارای تراز تجاری مثبت بوده‌اند که نشان می‌دهد ظرفیت تولید آنها بیش از نیاز داخلی است و از این رو محدودیت و ممنوعیت صادرات آنها، می‌تواند تولید این کالاها را با مشکل مواجه سازد.

درحال حاضر فهرست کالاهای مشمول ممنوعیت و محدودیت صادرات نیز دارای ایرادات و ابهاماتی است که باید برطرف شود.

در این گزارش همچنین پیشنهادهای درخصوص اصلاح بخشنامه‌های ممنوعیت صادرات ارائه شد که این پیشنهادها عبارتند از:

- اصلاح مکانیسم تخصیص ارز،

- وضع عوارض به‌جای ممنوعیت،

- بازبینی در فهرست کالاهای جداول A2 و B2.

در مجموع با توجه به آنکه بخشنامه‌های مکرر و تغییر قوانین می‌تواند موجب بی‌ثباتی در بازار و عدم اطمینان تولیدکنندگان شود، لازم است تا با اتخاذ یک رویه مشخص که براساس مطالعات کارشناسی و با همکاری بخش خصوصی مشخص می‌شود، از ادامه این تغییرات پی در پی جلوگیری شود. راهکارهای فوق می‌تواند تا حدود زیادی از پیامدهای محدودیت صادرات بر اقتصاد کشور بکاهد.

۱. با توجه به تغییرات اندک بخشنامه ۱۳۹۱/۰۹/۲۳ نسبت به بخشنامه ۱۳۹۱/۰۸/۱۷ در کلیت کالاها، تغییر چندانی در سهم تجارت این کالاها از کل تجارت ایجاد نمی‌شود.

پیوست‌ها

پیوست ۱ - بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷

نامه مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ به شماره ۹۱-۲۱۰۴۲۶۵ سازمان توسعه تجارت به دفتر صادرات گمرک ایران

گمرک ایران - دفتر صادرات

احتراماً با عنایت به مصوبه شماره ۱۳۴۲۶۸/ت/۳۷۸۹۸ هـ مورخ ۱۳۹۱/۷/۸ هیئت محترم وزیران و پیرو نامه شماره ۹۱/۳۱۰/۴۱۰۶ مورخ ۱۳۹۱/۸/۸ و حسب نظر سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، بدین وسیله اقلام مشمول ممنوعیت صادرات در قالب جدول A1 و کالاهای مشمول اخذ عوارض صادراتی در قالب جدول B1 به شرح زیر تعیین می‌گردد. خواهشمند است با رعایت مفاد ماده (۱۱) مکرر آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مراتب جهت اقدام لازم به گمرکات اجرایی کشور ابلاغ می‌گردد.

لازم به یادآوری است که مابه‌التفاوت مربوط به استفاده از ارز مرجع به صورت عوارض ذکر

گردیده است:

جدول A1. کالاهای مشمول ممنوعیت صادرات

ردیف	شرح کالا	ردیف تعرفه	تاریخ اجرا
۱	گندم	۱۰۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۲	آرد گندم	۱۱۰۱۰۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۳	شکر خام و سفید و قند	۱۷۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۴	گوشت قرمز	۰۲۰۴-۰۲۰۲-۰۲۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۵	جو	۱۰۰۳۹۰۰۰-۱۰۰۳۱۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۶	ذرت دامی	۱۰۰۵۱۰۲۰	۱۳۹۱/۸/۸
۷	کنجاله سویا	۲۳۰۴۰۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۸	انواع دانه‌های روغنی	۱۲۰۷۹۹۲۰-۱۲۰۶۰۰۰۰-۱۲۰۵-۱۲۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۹	شیر خشک	۰۴۰۲	۱۳۹۱/۸/۸
۱۰	انواع کره	۱۵۱۷۹۰۹۰-۱۵۱۷۱۰۰۰-۰۴۰۵۱۰۲۰-۰۴۰۵۱۰۱۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۱	انواع روغن‌های خام و خوراکی	۱۵۱۵۲۹۰۰-۱۵۱۵۲۱۰۰-۱۵۱۴-۱۵۱۲-۱۵۱۱-۱۵۰۷	۱۳۹۱/۸/۸
۱۲	شمش فولادی (اسلب، بیلت، بلوم)	۷۲۰۶۱۰۰۰-۷۲۰۴۵۰۰۰-۷۲۰۱-۷۲۰۷	۱۳۹۱/۸/۸
۱۳	شمش آلومینیم	۷۶۰۱۲۰۰۰-۷۶۰۱۱۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۴	قراضه فلزات	۷۴۰۴۰۰۰۰-۷۶۰۲۰۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۵	دام زنده سبک و سنگین	۰۱۰۴-۰۱۰۲	۱۳۹۱/۸/۸
۱۶	لاستیک خودرو	۴۰۱۲-۴۰۱۱	۱۳۹۱/۸/۸

تاریخ اجرا	ردیف تعرفه	شرح کالا	ردیف
۱۳۹۱/۸/۸	۴۴۰۷	آخال کاغذ	۱۷
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۳۰۹۰۳۰	سولفور مولیبدن	۱۸
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۲۵۸۰۰۰	اکسید مولیبدن ^۱	۱۹
۱۳۹۱/۸/۲۶	۴۴۰۶-۴۴۰۴-۴۴۰۳-۴۴۰۲-۴۴۰۱	انواع چوب	۲۰
۱۳۹۱/۸/۲۶	۴۱۰۶-۴۱۰۵-۴۱۰۴	وت بلو	۲۱
۱۳۹۱/۸/۲۶	۴۱۰۲-۴۱۰۱	پوست خام	۲۲
۱۳۹۱/۸/۲۶	۵۲۰۳۰۰۰۰-۵۲۰۲-۵۲۰۱۰۰	انواع پنبه	۲۳
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۰۳۰۰۰۰	دوده کربن	۲۴
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۳۳۱۹۰۰	سولفات سدیم	۲۵
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۳۶۲۰۰۰	کربنات سدیم	۲۶
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۱۱۲۹۰۰	اسید سولفوریک	۲۷
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۸۳۶۳۰۹۰	جوش شیرین	۲۸
۱۳۹۱/۸/۲۶	۳۹۰۲۱۰	پلی پروپیلن PP	۲۹
۱۳۹۱/۸/۲۶	۳۹۰۷۶۰	پلی اتیلن ترفتالات PET	۳۰
۱۳۹۱/۸/۲۶	۳۹۰۳	پلی استایرین PS	۳۱
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۹۱۷۷۳۲۰۰	دی اکتیل فنالات OOP	۳۲
۱۳۹۱/۸/۲۶	۳۹۰۲۳۰۰۰	اگریلونیتریل بولادین استایرن ABS	۳۳
۱۳۹۱/۸/۲۶	۴۰۰۲۲۰۰۰	پلی بوتادین رامر PBR	۳۴
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۹۱۵۳۲۰۰	وینیل استات مونومر VAM	۳۵
۱۳۹۱/۸/۲۶	۴۰۰۲۱۱۰۰-۴۰۰۲۱۹۰۰	استایرن بوتادین رابر SBR	۳۶
۱۳۹۱/۸/۲۶	۲۹۲۲۱۳۱۰-۲۹۲۲۱۲۲۰-۲۹۲۲۱۱۱۰	اتانول آمین‌ها	۳۷
۱۳۹۱/۸/۲۶	۳۹۱۵	انواع ضایعات پلیمری	۳۸
۱۳۹۱/۸/۲۶	-۴۸۰۵۱۹۱۰-۴۸۰۵۱۳۹-۴۸۰۵۱۲۱-۴۸۰۲-۴۸۰۱۰۰۰۰ ۴۸۰۵۱۹۹	انواع کاغذ	۳۹

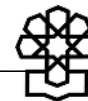
جدول B1. کالاهای مشمول پرداخت عوارض صادراتی

تاریخ اجرا	ملاحظات	عوارض (درصد)	شرح تعرفه	شرح کالا	ردیف
۱۳۹۱/۸/۲۶	*	۰	۳۸۱۷۰۰۱۰	الکیل بنزن خطی LAB	۱
۱۳۹۱/۸/۲۶	*	۰	۳۹۰۲۲۰۰۰	بنزن	۲
۱۳۹۱/۸/۲۶	*	۰	۳۹۰۱۱۰-۳۹۰۱۲۰	پلی اتیلن PE	۳
۱۳۹۱/۸/۲۶	*	۰	۳۹۰۴۱۰	پی وی سی PVC	۴
۱۳۹۱/۸/۲۶	*	۰	۲۹۳۳۶۱۰۰	کریستال ملامین	۵
	**	۰		دارو	۶
		۵	۲۰۱۹۰۲۰۹۰	زعفران (صادرات انواع زعفران در	۷

۱. ردیف تعرفه صحیح اکسید مولیبدن ۲۸۲۵۷۰۰۰ است که در این بخشنامه به اشتباه درج شده است.
۲. شرح تعرفه صحیح زعفران ۰۹۱۰۲۰۹۰ است که در این بخشنامه به اشتباه درج شده و در بخشنامه بعدی اصلاح شد.

ردیف	شرح کالا	شرح تعرفه	عوارض (درصد)	ملاحظات	تاریخ اجرا
	بسته بندی‌های بیش از ۳۰ گرم)				
۸	انواع شکلات	۱۷۰۴۹۰۰۰-۱۸۰۶	۲۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۹	انواع سوسیس، کالباس و فرآورده‌های گوشتی	۱۶۰۲۰۰۰۰-۱۶۰۱۰۰۰۰	۲۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۰	انواع مربا و شربت	۲۰۰۹-۲۰۰۷	۲۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۱	لبنیات (شامل پنیر، ماست، خامه و...)	-۰۴۵۲۰۰۰۰-۰۴۰۶-۰۴۰۳ ۳۱۰۵۰۰۰۰-۰۴۰۵۹۰۰۰	۲۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۲	انواع شیری	۱۷۰۴۹۰۰۰	۲۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۳	باطری (خودرو و...)	۸۵۰۷	۳۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۴	انواع بیسکویت فله و بسته‌بندی	۱۹۰۵	۳۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۵	شیر	۰۴۰۱	۴۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۶	تخم‌مرغ خوراکی	۰۴۰۷۲۹۰۰-۰۴۰۷۹۰۰۰	۴۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۷	نخ پنجه	-۵۳۰۶-۵۲۰۵-۵۲۰۴ ۵۲۰۷	۴۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۸	تیر آهن	۷۲۱۶	۲۰	*	۱۳۹۱/۸/۲۶
۱۹	میلگرد	۷۲۱۴	۳۰	*	۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۰	سنگ آهن	۲۶۰۱۱۲۰۰	۴۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۱	ماکارونی ^۱	۱۹۰۲	۵۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۲	چای	۰۹۰۲	۵۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۳	خوراک دام و علوفه فرآوری شده	۲۳۰۸	۵۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۴	ورق فولادی	-۷۲۰۹-۷۲۰۸-۷۲۱۲ ۷۲۱۱-۷۲۱۰	۵۰	*	۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۵	کنسانتره سنگ آهن	۲۶۰۱۱۱۰۰	۵۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۶	نان	۱۹۰۵۲۰-۱۹۰۵۱۰	۶۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۷	انواع نبات	۱۷۰۱۹۱۰۰۰-۱۷۰۱۹۹۰۰	۶۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۸	گندم سیاه، ارزن، سایر غلات انواع تفاله کنجاله	-۱۰۰۸۲۱۰۰-۱۰۰۸۱۰۰۰ -۱۰۰۸۲۹۰۰-۱۰۰۸۹۰ -۲۳۰۴-۲۳۰۵-۲۳۰۶ ۲۳۰۲	۸۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۲۹	مفتول مسی	۷۳۰۸	۸۵	*	۱۳۹۱/۸/۲۶
۳۰	یونجه و علوفه فشرده شده	۱۲۱۳۰۰۰۰-۱۲۱۴	۱۰۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۳۱	برنج	۱۰۰۶	۱۰۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۳۲	حبوبات	۰۷۱۳	۱۰۰		۱۳۹۱/۸/۲۶
۳۳	کاتد مسی	۷۴۰۳۱۱۰۰	۱۰۰	*	۱۳۹۱/۸/۲۶
۳۴	سیوس	۲۳۰۲	۱۰۰		۱۳۹۱/۸/۲۶

۱. ردیف تعرفه صحیح ماکارونی ۱۹۰۲ است که به اشتباه در این بخشنامه ۱۹۰۲ درج شده است.

تبصره مهم:

* کالاهای تکستاره در فهرست B1 پس از تأمین نیاز داخلی و براساس مجوز کارگروه تنظیم بازار که توسط سازمان توسعه تجارت ایران ابلاغ می‌گردد، می‌توانند صادر شوند. بدیهی است صادرات کالاهای مذکور منوط به پرداخت عوارض مربوطه خواهد بود.

** صادرات کالاهای دوستاره موکول به اخذ مجوز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد.

ضمناً رعایت موارد زیر مورد تأکید می‌باشد:

۱. میزان عوارض صادراتی در مورد آن دسته از اقلام موضوع جدول B1 که مشمول اخذ عوارض بوده‌اند تا تاریخ ۱۳۹۱/۸/۲۶ مطابق مصوبات قبلی خواهد بود.
۲. کلیه ضوابط قانونی درخصوص ورود موقت و صادرات مجدد کماکان به قوت خود باقی است.

پیوست ۲- بخشنامه مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۳

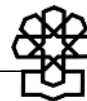
نامه مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۳ به شماره ۹۱/۲۱۰۲۹۲۲ سازمان توسعه تجارت به دفتر صادرات گمرک ایران

گمرک ایران - دفتر صادرات

احتراماً پیرو نامه شماره ۹۱/۲۱۰/۴۲۶۵ مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ و مصوبات مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۶ کارگروه اقتصادی ستاد، بدین وسیله اقلام مشمول ممنوعیت صادرات در قالب جدول A2 و کالاهای مشروط صادراتی در قالب جدول B2 که شامل ۲ فهرست (B* , B#) است به شرح زیر تعیین می‌گردد. خواهشمند است با رعایت مفاد (۱۱) مکرر آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مراتب جهت اقدام لازم به گمرکات اجرایی کشور ابلاغ گردد.

جدول A2. کالاهای مشمول ممنوعیت صادرات

ردیف	شرح کالا	ردیف تعرفه	تاریخ اجرا
۱	گندم	۱۰۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۲	آرد گندم	۱۱۰۱۰۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۳	صرفاً شکر خام، سفید و قند	۱۷۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۴	گوشت قرمز	۰۲۰۴-۰۲۰۲-۰۲۰۱	۱۳۹۱/۸/۸
۵	جو	۱۰۰۳۹۰۰۰-۱۰۰۳۱۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۶	ذرت دامی	۱۰۰۵۱۰۲۰	۱۳۹۱/۸/۸
۷	کنجاله سویا	۲۳۰۴۰۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۸	دانه‌های روغنی شامل تعرفه‌های مذکور	۱۲۰۱-۱۲۰۵-۱۲۰۶ ۱۲۰۷۹۹۲۰	۱۳۹۱/۸/۸
۹	شیر خشک به استثنای شیرخشک اطفال تحت ردیف تعرفه‌های ۰۴۰۲۲۱۱۰، ۰۴۰۲۱۰۹۰ و ۰۴۰۲۱۰۱۰	۰۴۰۲ (با توجه به استثنائات)	۱۳۹۱/۸/۸ (تاریخ اجرا برای استثنائات از ۱۳۹۱/۹/۲۵)
۱۰	کره شامل تعرفه‌های مذکور	۰۴۰۵۱۰۲۰-۰۴۰۵۱۰۱۰ ۱۵۱۷۹۰۹۰-۱۵۱۷۱۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۱	روغن‌های خام و خوراکی	۱۵۱۱-۱۵۱۲-۱۵۱۴ ۱۵۱۵۲۱۰۰-۱۵۱۵۲۹۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۲	قراضه فلزات	۷۲۰۴-۷۶۰۲۰۰۰-۷۴۰۴۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۳	دام زنده سبک و سنگین	۰۱۰۲-۰۱۰۴	۱۳۹۱/۸/۸
۱۴	لاستیک خودرو به استثنای لاستیک مشمول ردیف تعرفه‌های ۰۴۰۱۱۳۰۰۰ و ۰۴۰۱۱۴۰۰۰ و ۰۴۰۱۱۵۰۰۰ و لاستیک فرغون	۴۰۱۱-۴۰۱۲ (با توجه به استثنائات)	۱۳۹۱/۸/۸ (برای استثنائات از ۱۳۹۱/۹/۲۵)

ردیف	شرح کالا	ردیف تعرفه	تاریخ اجرا
۱۵	آخال کاغذ	۴۷۰۷	۱۳۹۱/۸/۸
۱۶	سولفور مولیبدن	۲۸۳۰۹۰۹۰	۱۳۹۱/۸/۸
۱۷	چوب شامل تعرفه‌های مذکور	۴۴۰۱-۴۴۰۲-۴۴۰۳-۴۴۰۴-۴۴۰۶	۱۳۹۱/۸/۸
۱۸	وت بلو (به استثنای ۴۱۰۶۲۲۰۰)	۴۱۰۶ (با توجه به استثناء)	۱۳۹۱/۸/۸ (برای استثنائات ۱۳۹۱/۹/۲۵)
۱۹	پوست خام (به استثنای ۴۱۰۲۲۱۰۰)	۴۱۰۱-۴۱۰۲ (با توجه به استثناء)	۱۳۹۱/۸/۸ (برای استثنائات ۱۳۹۱/۹/۲۵)
۲۰	پنبه شامل تعرفه‌های مذکور	۵۲۰۱۰۰-۵۲۰۲-۵۲۰۳۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۱	سولفات سدیم	۲۸۳۳۱۹۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۲	پلی پروپیلن PR	۳۹۰۲۱۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۳	پلی استایرن PS	۳۹۰۳	۱۳۹۱/۸/۸
۲۴	اگریلونیتریل بوتادین استایرن ABS	۳۹۰۳۳۰۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۵	وینیل استات مونومر VAM	۲۹۱۵۳۲۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۶	استایرن بوتادین رابر SBR	۴۰۰۲۱۱۰۰ و ۴۰۰۲۱۹۰۰	۱۳۹۱/۸/۸
۲۷	کاغذ شامل تعرفه‌های مذکور	۴۸۰۱۰۰۰-۴۸۰۲ ۴۸۰۵۱۲۹۰-۴۸۰۵۱۲۱۰ ۴۸۰۵۱۹۹۰-۴۸۰۵۱۹۱۰	۱۳۹۱/۸/۸

جدول B2. کالاهای مشمول پرداخت عوارض صادراتی یا مجوز صادراتی (شامل فهرست B* و B#)

کالاهای مشمول مجوز صادراتی				فهرست B*	
تاریخ اجرا	ملاحظات	عوارض (درصد)	شرح تعرفه	شرح کالا	ردیف
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۳۸۱۷۰۰۱۰	الکیل بنزن خطی LAB	۱
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۹۰۲۲۰۰۰	بنزن	۲
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۳۹۰۱۱۰-۳۹۰۱۲۰	پلی اتیلن PE	۳
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۳۹۰۴۱۰	پی وی سی PVC	۴
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۹۳۳۶۱۰۰	کریستال ملامین	۵
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۰۴۰۷۲۹۰۰-۰۴۰۷۹۰۰۰	تخم مرغ خوراکی	۶
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۷۲۱۶ به استثنای پروفیل	تیر آهن (کلیه مقاطع به استثنای پروفیل)	۷
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۷۲۱۴-۷۲۱۳	میگردد	۸
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	-۷۲۱۰-۷۲۰۹-۷۲۰۸ ۷۲۱۲-۷۲۱۱	ورق فولادی	۹
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۷۴۰۸	مفتول مسی	۱۰
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۷۴۰۳۱۱۰۰	کاتد مسی	۱۱
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۸۰۳۰۰۰	دوده کربن	۱۲
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۸۳۶۲۰۰۰	کربنات سدیم	۱۳
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۳۹۰۷۶۰	پلی اتیلن ترفتالات PET	۱۴
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۴۰۰۲۲۲۰۰۰	پلی بوتادین رابر PBR	۱۵
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	-۲۹۲۲۱۳۱۰ ۲۹۲۲۱۱۱۰-۲۹۲۲۱۲۲۰	اتانول آمین ها	۱۶
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	-۷۲۰۱-۷۲۰۴۵۰۰۰ ۷۲۰۶۱۰۰۰-۷۲۰۷	شمش فولاد (اسلب، بیلت و بلوم)	۱۷
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۷۶۰۱۱۰۰۰-۷۶۰۱۲۰۰۰	شمش آلومینیم	۱۸
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۳۹۱۵	ضایعات پلیمری	۱۹
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۸۱۱۲۹۰۰	اسید سولفوریک	۲۰
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۹۱۷۳۲۰۰	دی اکتیل فتالات DOP	۲۱
۱۳۹۱/۹/۲۵	*	.	۲۸۳۶۰۹۰	جوش شیرین	۲۲

فهرست B** کالاهای مشمول مجوز صادراتی از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

تاریخ اجرا	ملاحظات	عوارض (درصد)	شرح تعرفه	شرح کالا	ردیف
۱۳۹۱/۹/۲۵	**	.	-	دارو	۱
۱۳۹۱/۹/۲۵	**	.	۰۴۰۲۱۰۹۰-۰۴۰۲۲۱۱۰-۰۴۰۲۱۰۱۰	شیرخشک اطفال	۲

فهرست B# کالاهای مشمول عوارض صادراتی

ردیف	شرح کالا	شرح تعرفه	عوارض (درصد)	ملاحظات	تاریخ اجرا
۱	زعفران (صادرات انواع زعفران فله‌ای در بسته‌بندی‌های بیش از ۳۰ گرم)	۰۹۱۰۲۰۹۰	۴	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۲	شکلات و شیرینی شامل تعرفه‌های مذکور	-۱۸۰۶ ۱۷۰۴۹۰۰۰	۷	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۳	مربا و شربت شامل تعرفه‌های مذکور به‌استثنای کنسانتره و پوره میوه‌های بدون قند افزودنی	۲۰۰۷	۷	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۴	لبنیات (شامل پنیر، ماست، خامه و...)	-۰۴۰۶-۰۴۰۳ -۰۴۰۵۲۰۰۰ -۰۴۰۵۹۰۰۰ ۲۱۰۵۰۰۰۰	۷	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۵	باطری (خودرو و...)	۸۵۰۷	۱۵	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۶	بیسکویت فله و بسته‌بندی شامل تعرفه‌های مذکور	۱۹۰۵	۱۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۷	شیر	۰۴۰۱	۳۵	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۸	نخ پنبه	-۵۲۰۵-۵۲۰۴ ۵۲۰۷-۵۲۰۶	۱۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۹	سنگ آهن به هم فشرده شده (گندله)	۲۶۰۱۱۲۰۰	۳۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۰	ماکارونی	۱۹۰۲	۱۵	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۱	خوراک دام و علوفه فرآوری شده	۲۳۰۸	۲۵	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۲	کنسانتره سنگ آهن	۲۶۰۱۱۱۰۰	۴۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۳	نان	-۱۹۰۵۱۰ ۱۹۰۵۲۰	۳۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۴	نبات شامل تعرفه‌های مذکور	-۱۷۰۱۹۹۰۰ ۱۷۰۱۹۱۰۰۰ (فقط نبات)	۳۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۵	گندم سیاه، ارزن، سایر غلات تفال، کنجاله شامل تعرفه‌های مذکور	-۱۰۰۸۱۰۰۰ -۱۰۰۸۲۱۰۰ -۱۰۰۸۹۰ -۱۰۰۸۲۹۰۰ -۲۳۰۵-۲۳۰۶ ۲۳۰۲	۴۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۶	یونجه و علوفه فشرده شده	-۱۲۱۴ ۱۲۱۳۰۰۰۰	۵۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۷	برنج	۱۰۰۶	۵۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۱۸	حبوبات	۰۷۱۳	۵۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵

ردیف	شرح کالا	شرح تعرفه	عوارض (درصد)	ملاحظات	تاریخ اجرا
۱۹	سبوس	۲۳۰۲	۱۰۰	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۲۰	وت بلو گاوی	۴۱۰۴۱۱۰۰- ۴۱۰۴۱۹۰۰	۴۲۰۰۰ ریال به‌ازای هر کیلوگرم	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۲۱	سالامبور گوسفندی	۴۱۰۲۲۱۰۰	۵	#	۱۳۹۱/۹/۲۵
۲۲	سنگ آهن به صورت اکسیدها و هیدرواکسیدهای آهن، خاک‌های رنگی با بیش از هفتاد درصد اکسید آهن	۲۸۲۱۲۰۰۰ ۲۸۲۱۱۰۰۰	۱۰	#	۱۳۹۱/۱۱/۱

تبصره

الف) علامت * در جدول B2 (یعنی فهرست B*) بدان معناست که پس از تأمین نیاز داخلی و براساس مجوز دبیر کارگروه کنترل بازار که توسط سازمان توسعه تجارت ایران ابلاغ می‌گردد می‌توانند صادر شوند.

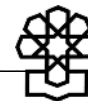
ب) علامت # در جدول B2 بدان معناست که صادرات این گروه از کالاها پس از پرداخت عوارض بلامانع می‌باشد.

ج) علامت ** در جدول B2 (یعنی فهرست B**) بدان معناست که صادرات این گروه از کالاها موکول به اخذ مجوز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد.

د) از تاریخ اعلام شده جداول A2 و B2 پیوست این ابلاغیه جایگزین جداول A1 و B1 موضوع نامه شماره ۹۱/۲۱۰/۴۲۶۵ مورخ ۱۳۹۱/۸/۱۷ می‌گردد.

ضمناً کلیه ضوابط قانونی درخصوص ورود موقت و صادرات مجدد کماکان به قوت خود

باقی است.

منابع و مأخذ

۱. بانک اطلاعات سری‌های زمانی بانک مرکزی.
۲. نماگرهای اقتصاد ایران، دوازده‌ماهه منتهی به اسفندماه ۱۳۹۰.
۳. گمرک جمهوری اسلامی ایران، بخش آمار و اطلاعات، آمار و اطلاعات سالیانه، صادرات و واردات.
۴. گزارش پرونده‌های متشکله قاچاق طی ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۱، گمرک جمهوری اسلامی ایران، پیوست نامه شماره ۱۳۹۱/۱۲۹۵۵۷ مورخ ۱۳۹۱/۰۷/۲۹ گمرک جمهوری اسلامی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۵. قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی و تصویب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۶. قاچاق گاو از ایران به ترکیه، سایت تحلیلی خبری تابناک، ۲ آبان‌ماه ۱۳۹۱.
۷. نامه شماره ۳۷۰/۹۱/۳۷۲۵۵ سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به سازمان توسعه تجارت مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۰۴.
۸. نامه شماره ۹۱-۲۱۰۴۲۶۵ سازمان توسعه تجارت به دفتر صادرات گمرک جمهوری اسلامی ایران مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۱۷.
۹. نامه شماره ۹۱/۲۱۰۲۹۲۲ سازمان توسعه تجارت به دفتر صادرات گمرک جمهوری اسلامی ایران مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۲۳.
۱۰. اظهارنظر معاون پیشگیری ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز در همایش مبارزه با قاچاق در دانشکده علوم اداری و قضایی، منتشر شده در روزنامه دنیای اقتصادی، ۱۸ خردادماه ۱۳۹۱، ۳۰۴۰۵۳-DEN.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۸۱۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی آثار اقتصادی ممنوعیت صادرات برخی از اقلام صادراتی

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین: زهرا کاویانی

ناظر علمی: فتح‌اله تازی

متقاضی: محمد حسن نژاد (نماینده مردم و جلفا در مجلس شورای اسلامی)

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی: _____

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۱۱/۲۸